

**Culturele analyse van het genre *narconovela* aan de hand van de
serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL.**

Bachelor eindwerkstuk – Televisiegenres

Lieke Bouter – 3473678

Begeleiding: Clara Pafort-Overduin

Abstract

In dit onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal: *Hoe geven uitingen over de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL vorm aan het subgenre narconovela als culturele categorie?* Het onderzoek is gedaan door gebruik te maken van de benadering van Jason Mittell. Mittell stelt dat genres als culturele categorie benaderd moeten worden. Culturele contexten, de industrie en het publiek construeren genres die zowel vloeibaar (continue veranderlijk) als samenhangend kunnen zijn. Mittell hanteert 'discursieve clusters', waarbij definities, interpretaties en evaluaties elkaar ontmoeten om een genre te definiëren. Om een genreanalyse van ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL uit te kunnen voeren is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van drie categorieën, die in lijn zijn met de theorie van Mittell: uitingen van het publiek, uitingen van de industrie en uitingen van critici en journalisten in de pers. Per categorie zijn drie artikelen bestudeerd en geanalyseerd, door het identificeren van definities, interpretaties en evaluaties. Tezamen geven deze analyses een beter begrip van het genre *narconovela*.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Introductie	5
1.2 Vraagstelling	5
1.3 Methodologie en afbakening	6
1.4 Wetenschappelijke relevantie	6
1.5 Opbouw eindwerkstuk	7
2. Theoretisch kader	8
2.1 Inleiding	8
2.2 De telenovela	8
2.3 De narconovela	9
2.4 Theoretisch kader genre studies: Jason Mitell	11
3. Methodologische verantwoording	12
3.1 Inleiding	13
3.2 Culturele analyse volgens Jason Mitell	13
3.3 De case: Escobar, el Patrón del Mal	15
4. Analyse	16
4.1 Inleiding	16
4.2 Publiek	16
4.3 Industrie	18
4.4 Critici en journalisten in de pers	20
5. Conclusie en discussie	22
5.1 Beantwoording vraagstelling	22
5.2 Beperkingen onderzoek	23
5.3 Suggesties vervolgonderzoek	23
6. Bronnenlijst	24
Bijlage 1: Uitingen van het publiek	26
Bijlage 2: Uitingen van de industrie	47
Bijlage 3: Uitspraken van critici en journalisten in de pers	60
Bijlage 4: Uitspraken die bijdragen aan de definitie van het genre <i>narconovela</i>	71
Bijlage 5: Uitspraken die bijdragen aan de interpretatie van het genre <i>narconovela</i>	74
Bijlage 6: Uitspraken die bijdragen aan de evaluatie van het genre <i>narconovela</i>	79

1. Inleiding

1.1 Introductie

“De dag dat je iets slechts doet, doe het dan goed...! Wees niet zo stom dat ze je pakken.” Het lijkt de motivatie geweest te zijn voor Pablo Escobar’s meedogenloze carrière in de drugshandel en is één van de openingsscènes in de serie over de drugsbaron. Van jeugd tot dood wordt de kijker meegenomen in het proces waarin Escobar zich ontwikkelt van oplichter tot moordenaar. De serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL is een van de meest populaire *telenovelas* van Latijns-Amerika.¹ De telenovela is een Spaanse melodramatische *storytelling* en vindt zijn oorsprong in Latijns-Amerika. Het populaire genre is niet meer weg te denken uit de hedendaagse cultuur van Latijns-Amerika.² ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL wordt als een *narconovela* bestempeld, een subgenre van de telenovela. *Narconovelas* zijn populaire series die gaan over het leven van drugsbarons. Macht, seks, geweld en drugs(handel) spelen de hoofdrol.³

De populariteit van de *narconovela* biedt mijns inziens aanleiding om het genre onder de loep te nemen. Volgens Jason Mittell moeten genres gezien worden als culturele categorieën. Culturele contexten, de industrie en het publiek construeren genres die daarom zowel vloeibaar (continue veranderlijk) als samenhangend kunnen zijn.⁴ Mittell hanteert ‘discursieve clusters’, waarbij definities, interpretaties en evaluaties elkaar ontmoeten om een genre te definiëren.⁵ Uitingen van het publiek, uitingen van journalisten en critici in de pers, en de industrie, brengen het genre tot leven in de maatschappij. In het debat rondom *narconovelas* komen niet alleen meningen naar voren, maar wordt ook duidelijk wat de maatschappij van het genre verwacht.

Mittell stelt dat genrebepaling meerdere facetten kent. Zowel externe elementen (publiek, critici & journalisten in de pers en industrie), als interne (tekstuele) elementen moeten onderzocht worden om tot een definitie van een genre te komen.⁶ Om mijn onderzoek in te kaderen en binnen de eis van maximaal 7.500 woorden te blijven, bestudeer ik niet de tekstuele elementen van de serie.

1.2 Vraagstelling

Door een analyse van het discours te maken van de *narconovela* ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL tracht ik antwoord te kunnen geven op mijn hoofdvraag:

¹ Christopher Chavez, *Reinventing the Latino Television Viewer: Language, Ideology, and Practice* (Londen: Lexington Books, 2015), 95.

² Thomas Tufte, “The Telenovela,” in *The Television Genre Book*, ed. Glen Creeber (Londen: Palgrave, 2008), 86.

³ Jennifer Dunn and Rogelia Lily Ibarra, “Becoming “Boss” La Reina del Sur: Negotiating Gender in a Narcotelenovela,” *The Popular Culture Studies* 3, no. 1 & 2 (2015): 134-135.

⁴ Jason Mittell, *Genre and Television: From Cop Shows to Cartoons in American Culture* (Londen: Routledge, 2004), 16.

⁵ Mittell, *Genre and Television*, 17.

⁶ Jason Mittell “A Cultural Approach to Television Genre Theory,” *Cinema Journal* 40, no. 3 (2001): 6.

Hoe geven uitingen over de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL vorm aan het subgenre narconovela als culturele categorie?

Om tot een antwoord te komen op de hoofdvraag zijn 3 deelvragen opgesteld:

1. Hoe dragen uitingen van het publiek over ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL bij aan de constructie van *narconovela*?
2. Hoe dragen uitspraken uit de industrie over ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL bij aan de constructie van *narconovela*?
3. Hoe dragen uitingen van critici en journalisten in de pers over ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL bij aan de constructie van *narconovela*?

1.3 Methodologie en afbakening

Mijn onderzoek betreft een *case study* naar ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL. Ik heb gekozen voor deze *case* omdat de serie één van de populairste en bekendste voorbeelden van een *narconovela* in Latijns-Amerika is.⁷ *Case studies* lenen zich goed voor het beschrijven van fenomenen in een natuurlijke context. Dit komt omdat de voorgestelde elementen van de analyse secuur bestudeerd worden, binnen de contexten waarbinnen de fenomenen optreden.⁸ Omdat *case studies* contextuele informatie bevatten, kunnen fenomenen op breder niveau begrepen worden⁹.

De *case* wordt geanalyseerd door gebruik te maken van de methode van Mittell. De aanpak van Mittell suggereert een genreanalyse waarin een tekst als voorbeeld dient. Inzichten worden geïntegreerd met gerelateerde industriële praktijken, historische verschuivingen en reacties van het publiek, waarbij rekening wordt gehouden met de context waarin de inhoud van de tekst tot stand is gekomen. Daarom geeft deze methode goede handvatten om ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL en het genre *narconovela* te onderzoeken, waarbij de genrebepaling als culturele praktijk benaderd kan worden.

1.4 Wetenschappelijke relevantie

Met mijn analyse wil ik een bijdrage leveren aan de bestudering van het genre van de *narconovela*. Eerdere onderzoeken naar de *narconovela* zijn ingegaan op de relatie met de maatschappij: een onderzoek naar de invloed van *narconovelas* op de Mexicaanse

⁷ Christopher Chavez, *Reinventing the Latino Television Viewer: Language, Ideology, and Practice* (Londen: Lexington Books, 2015), 95.

⁸ David de Vaus, *Research Design in Social Research* (Londen: Routledge, 2001), 50.

⁹ De Vaus, *Research Design in Social Research*, 50.

maatschappij;¹⁰ een vergelijkend onderzoek naar jongeren en huurmoordenaars op de Colombiaanse televisie en in de realiteit;¹¹ of een onderzoek naar de representatie van de boer in de Mexicaanse *narconovela*¹². Al deze auteurs nemen het genre *narconovela* als uitgangspunt om het onderzoek in te kaderen en geen van de onderzoeken gaat in op de wijze waarop het genre geconstrueerd wordt.

1.5 Opbouw eindwerkstuk

Om tot een antwoord te kunnen komen op mijn hoofdvraag wordt ten eerste een literatuuronderzoek uitgevoerd naar het genre *telenovela* en het subgenre *narconovela* in hoofdstuk 2. Tevens wordt de theorie rondom de culturele benadering van Jason Mittell uiteengezet: "*A Cultural Approach to Television Genre Theory*". De theorie rondom de hoofdthema's van dit onderzoek bieden mij wetenschappelijke kaders om een casusanalyse uit te voeren.

In hoofdstuk 3, de methodologische verantwoording, wordt uitgelegd hoe de aanpak van Mittell wordt ingezet tijdens de analyse.

Vervolgens vindt in hoofdstuk 4 de daadwerkelijke analyse plaats, waarbij de deelvragen structuur geven.

In het laatste hoofdstuk, de conclusie en discussie, wordt teruggeblikt op de analyse en worden de bevindingen onder elkaar gezet. Mijn interpretaties op deze bevindingen leiden tot een antwoord op de hoofdvraag. Tevens wordt aangegeven hoe de analyse in de praktijk werkte en wat de beperkingen van dit onderzoek zijn. Tot slot doe ik een suggestie voor eventueel vervolgonderzoek en geef ik aan hoe dit onderzoek daaraan bijdraagt.

¹⁰ Diana Palaversich, "The Politics of Drug Trafficking in Mexican and Mexico-related *Narconovelas*," *Aztlan: A Journal of Chicano Studies* 31, no. 2 (2006).

¹¹ Kelly Mastrogiovanni, "Innocent Murderers of Medellín: Youth and the Colombian *Narconovela*," *Meeting of Minds: Journal of Undergraduate Research*, no. 7 (2005).

¹² Paul Goldberg, "Narco-Pastoral: Drug Trafficking, Ecology, and the Trope of the Noble Campesino in Three Mexican *Narconovelas*," *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment* 22, no. 2 (2015).

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden eerst het genre *telenovela* en het subgenre *narconovela* besproken. Door deze hoofdterminologie in te kaderen wordt duidelijk op welke wijze academici de *narconovela* karakteriseren. Ten tweede wordt de theorie van Jason Mittell uiteengezet. Dit is noodzakelijk omdat deze theorie wordt gebruikt voor mijn casusanalyse.

2.2 De telenovela

Om de overgang van de *telenovela* naar *narconovela* beter te begrijpen begin ik met een korte inleiding over het genre *telenovela*. De *telenovela* is een populair *low-budget* televisiegenre in Latijns-Amerika.¹³ Vrouwen spelen bijna altijd de hoofdrol en de zoektocht naar onbereikbare liefde en een hogere sociale status maken het verhaal.¹⁴ De *telenovela* kenmerkt zich door “onverwachte, onwaarschijnlijke en onlogische gebeurtenissen”, die uiteindelijk leiden tot een persoonlijke transformatie van de hoofdpersoon. Een stijging op de sociale ladder is vaak het gevolg.¹⁵

Een opvallend kenmerk van de *telenovela* is dat het gedrag van de vrouw altijd deugdzam, onderdanig en terughoudend is.¹⁶ Een vrouw die te geëmancipeerd is, wordt niet geaccepteerd.¹⁷ Meer dan eens wordt het succes van de vrouwelijke hoofdpersoon pas erkend wanneer ze trouwt met een blanke, succesvolle man, zoals het geval is in de bekende *telenovela* EVA LUNA.¹⁸ Bovendien wordt succes vaak in relatie gebracht met uiterlijke kenmerken, consumptie en materialisme. Dit blijkt uit een onderzoek naar de relatie tussen tekst en kijker van de *telenovela* in Brazilië.¹⁹ De ogenschijnlijke *empowerment* binnen de *telenovela* kent dus een keerzijde: de *happy end* in de *telenovela* is slechts een verschuiving op de ladder van sociale klasse.²⁰

Over het algemeen kenmerkt de *telenovela* zich door de kijker mee te nemen in herkenbare situaties van de hoofdpersoon.²¹ Ethische dilemma's, maatschappelijke problemen

¹³ Arvind Singhal, Evertt M. Rogers and William J. Brown, “Entertainment Telenovelas for Development: Lessons Learned,” in *Serial Fiction in TV: The Latin America Telenovelas*, ed. Anamaria Fadul (São Paulo: Escola de Comunicações e Artes, Universidade de São Paulo, 1993), 149.

¹⁴ Hector Amaya, “Eva Luna, Latino/a Audiences,” in *How to Watch Television*, ed. Ethan Thompson and Jason Mittell (New York: New York University Press, 2013), 122.

¹⁵ Thaïs Machado Borges, “I have to Watch! Brazilian Television and Telenovelas,” in *Only for You! Brazilians and the Telenovela Flow* (Stockholm: Stockholms Universitet, 2003), 47.

¹⁶ Dannie Kjeldgaard and Kaj Storgaard Nielsen, “Glocal Gender Identities in Market Places of Transition: MARIANISMO and the Consumption of the Telenovela Rebelde,” *Marketing Theory* 10, no. 1 (2010): 33.

¹⁷ Kjeldgaard and Storgaard Nielsen, “Glocal Gender Identities in Market Places of Transition,” 33.

¹⁸ Amaya, “Eva Luna, Latino/a Audiences,” 128.

¹⁹ Machado Borges, “The Telenovela Flow: on Connections, Entanglements and Interspersions,” 120 – 121.

²⁰ Machado Borges, “The Telenovela Flow: on Connections, Entanglements and Interspersions,” 121.

²¹ Ana M. Lopez, “Our Welcomed Guests: Telenovelas in Latin America” in *To be Continued... Soap Operas around the World*, ed. Robert C. Allen (London: Routledge, 1995), 260.

en problemen in de familiesfeer zijn thema's die de revue passeren.²² Door sociale, persoonlijke en economische situaties in beeld te brengen, wordt volgens Maria de la Cruz Casas Pérez getracht het leven van het *telenovela*-publiek te beïnvloeden. De tegenstellingen die in de *telenovela* aan bod komen (stedelijk vs. ruraal, modern vs. traditioneel, hoge klasse vs. lage klasse, blank vs. gekleurd) introduceren nieuwe normen en waarden in het leven van de kijker, omdat ze afwijken van het huidige systeem. Door de realiteit van de kijker in de wereld van de *telenovela* te recreëren wordt een band geschept tussen de gerecreëerde wereld en de werkelijke wereld, evenals tussen de hoofdpersoon en de kijker.²³

De relaties tussen de kijker en de personages in een serie zijn volgens Machado Borges (2003) essentieel voor het genre *telenovela*. Borges omschrijft dit als *agency* voor herkenning en herkenbaar zijn.²⁴ De wisselwerking die hierdoor ontstaat, uit zich 'buiten' de serie. De kijker neemt onbewust, of bewust, het gedrag van de personages over uit de serie, of kopieert bepaalde verhoudingen. Dit kan een breuk met de gevestigde normen en waarden tot gevolg hebben, wat een beweging is in culturele praktijken. Deze breuk kan in sommige gevallen leiden tot sociale mobiliteit wanneer die sociale hiërarchieën aan het wankelen brengt.²⁵

Uit bovenstaande paragraaf blijkt dat verschillende academici de *telenovela* beschrijven als een genre waarbij sociale verhoudingen en herkenbare, maatschappelijke problemen de boventoon voeren. Nieuwe normen en waarden worden in *telenovelas* geïntroduceerd, die ook buiten de serie een rol kunnen spelen. Dit kan gevolgen hebben voor culturele praktijken.

2.3 De narconovela

Traditionele en moderne normen en waarden zijn aan verandering onderhevig, zoals wordt beschreven in het artikel van Juan Piñon.²⁶ Door globalisering van de maatschappij ontstaan er zogenaamde 'contact zones', waarin verschillende normen en waarden op het gebied van economische, technologische, materiële, etno-sociale en culturele fenomenen worden uitgebeeld. Deze normen en waarden spelen een grote rol in de vorming van identiteit zoals deze op televisie gerepresenteerd wordt. Dit heeft als gevolg dat er ruimte ontstaat voor 'nieuwe' programma's op tv. Dit blijkt in het bijzonder uit de *narconovela* waarin een milieu wordt weergegeven waarin andere normen en waarden gelden dan voorheen te zien waren.²⁷

²² María de la Cruz Casas Pérez, "Cultural Identity: Between Reality and Fiction," *Television & New Media* 6, no. 4 (2009): 408.

²³ De la Cruz Casas Pérez "Cultural Identity: Between Reality and Fiction," 409.

²⁴ Thaïs Machado Borges, "Broadening the Perspective: Key Concepts for Analysis," in *Only for You! Brazilians and the Telenovela Flow* (Stockholm: Stockholms Universitet, 2003), 80.

²⁵ Antonio C. La Pastina and Joseph D. Straubhaar, "Multiple Proximities between Television Genres and Audiences the Schism Between Telenovelas' Global Distribution and Local Consumption," *Gazette: The International Journal for Communication Studies* 67, no. 3 (2005): 283.

²⁶ Juan Piñon, "Reglobalization and the Rise of the Network Cities Media System in Producing Telenovelas for Hemispheric Audiences," *International Journal of Cultural Studies* 17, no. 6 (2014).

²⁷ Piñon, "Reglobalization and the Rise of the Network Cities Media System in Producing Telenovelas for Hemispheric Audiences," 656.

De *narconovela* wordt gekenmerkt door een grotere focus op de schaduwkant van Latijns-Amerika, in plaats van de zoetsappige liefdesverhalen zoals in de *telenovela*.²⁸ De nieuwe sociale setting is die van geweld, corruptie en drugs(handel). Seks, geweld en corruptie worden in de *narconovelas* gebruikt om materiële rijkdom te bereiken.²⁹ De normen en waarden die in de 'telenovelas' naar voren komen zijn dusdanig veranderd dat er een nieuw subgenre is ontstaan: de *narconovela*.

Drugshandel, machomannen en gangsterliefjes zijn de hoofdthema's van de *narconovela*. Kenmerkend voor de *narconovela* is de typische weergave van de man volgens de normen van het *machismo*: macho, gewelddadig en seksistisch. De vrouw wordt – in lijn met de traditionele *telenovela* – neergezet als onderdanig, ondergeschikt en passief. Series die binnen het genre vallen, laten een groot maatschappelijk, politiek en economische probleem in Latijns-Amerika zien: drugshandel. Drugsbaronnen worden vaak als 'held' neergezet en criminele praktijken worden geromantiseerd. Dit zorgt voor veranderingen binnen de sociale en culturele verhoudingen.³⁰

Verschillende onderzoeken naar de *telenovela* en *narconovela* zijn gericht op de relatie tussen televisie, maatschappij en wetenschappelijk onderzoek. De genres zijn als sociaal-cultureel fenomeen een veelvoudig onderwerp van academisch onderzoek (zie o.a. Acosta-Azuru;³¹ Dunn en Ibarra;³² Faria en Potter;³³ Kottak;³⁴ Pace;³⁵ en Singhal, Roger en Brown³⁶). De reden dat ik deze namen en onderzoeken aanhaal is omdat al deze onderzoeken de conclusie trekken dat televisie in het algemeen -en de *telenovela* in het bijzonder- op een bepaalde manier bijdragen aan veranderende patronen en systemen in de maatschappij.³⁷ Volgens de onderzoeken stellen televisieprogramma's bepaalde onderwerpen aan de kaak die wellicht discussies teweegbrengen bij het publiek. Deze eventuele discussies gaan over de maatschappij en cultuur, en kunnen er voor zorgen dat het publiek anders tegen maatschappelijke

²⁸ Nick Morgan, "Sex Soap and Society: Telenovela Noir in Álvaro Uribe's Colombia," *Journal of Iberian and Latin American Studies* 19, no. 1 (2013): 60.

²⁹ Morgan, "Sex Soap and Society: Telenovela Noir in Álvaro Uribe's Colombia," 62.

³⁰ Jennifer C. Dunn and Rogelia Lily Ibarra, "Becoming "Boss" La Reina del Sur: Negotiating Gender in a Narcotelenovela," *The Popular Culture Studies Journal* 3, no. 1 & 2 (2015): 137-138.

³¹ Carolina Acosta-Alzuru, "I'm Not a Feminist... I Only Defend Women as Human Beings The Production, Representation and Consumption of Feminism in a Telenovela," *Critical Studies in Media Communication* 20, no. 3 (2003).

³² Dunn and Lily Ibarra, "Becoming "Boss" La reina del sur: Negotiating Gender in a Narcotelenovela".

³³ Vilmar E. Faria and Joseph E. Potter, "Television, Telenovelas and Fertility Change in North-East Brazil," in *Dynamics of Values in Fertility Change*, ed. Richard Leete (New York: Oxford University Press Inc., 1999).

³⁴ Conrad P. Kottak, "Television's Impact on Values and Local Life in Brazil," *Journal of Communication* 41, no. 1 (1991): 70-87.

³⁵ Richard Pace, "First-Time Televiewing in Amazônia: Television Acculturation in Gurupá, Brazil," *Ethnology* 32 no. 2 (1993): 81-89.

³⁶ Arvind Singhal, Evereti M. Rogers and William J. Brown, "Harnessing the Potential of Entertainment-Education Telenovelas," *Gazene* 51, no. 1 (1993): 1-18.

³⁷ Antonio C. La Pastina, "Telenovela Reception in Rural Brazil: Gendered Readings and Sexual Mores" *Critical Studies in Media Communication* 21, no. 2 (2004): 168.

vraagstukken aan gaat kijken. Deze onderzoeken bevestigen dat genres als culturele praktijken benaderd moeten worden.

In bovenstaande paragraaf heb ik de *narconovela* in academische context besproken. Hieruit blijkt dat het genre zich kenmerkt door veelal onderwerpen aan te snijden die te maken hebben met criminele praktijken in Latijns-Amerika. Drugsbarons worden over het algemeen neergezet als 'held'. Doordat televisieprogramma's drugsbarons op een bepaalde (geromantiseerde) manier neerzetten, bestaat de kans dat dit voor 'waar' wordt genomen in het werkelijke leven, buiten de serie om.

2.4 Theoretisch kader genre studies: Jason Mitell

Volgens Mittell kent een genre geen continuïteit waarmee alle programma's gelabeld kunnen worden, omdat genrebepaling een culturele activiteit is.³⁸ De scheiding tussen externe en interne factoren die een genre bepalen, is dun. Een genre ontstaat uit een tekst, maar een tekst alleen is geen genre, ook al heeft het er kenmerken van.³⁹ Om een genre daadwerkelijk te kunnen begrijpen als eigenschap én functie van een tekst is het van belang het binnen een grotere sociaal-culturele context te plaatsen.⁴⁰ Het genre moet op verschillende niveaus geanalyseerd worden om een compleet beeld te krijgen.⁴¹ Dit betekent dat een genre benaderd moet worden alsof het een discursieve praktijk is: de processen van genrevorming sluiten goed aan op die van discoursvorming, waarbij Mittell de theorie van Foucault toepast.⁴²

Foucault stelt dat er vaak vanuit wordt gegaan dat een tekst intern, oftewel de schrijver, uitmaakt tot welk discours deze behoort. Hierbij wordt de functie van de auteur echter verkeerd geïnterpreteerd, zo stelt Foucault. Volgens hem stijgt de positie van de auteur boven de grenzen van de tekst uit. Volgens hem geeft het discours de grenzen en definitie aan van de tekst.⁴³ Dit veroorzaakt echter moeilijkheden bij het bepalen ervan, omdat er buiten de tekst om factoren zijn die invloed uitoefenen op de discoursvorming.⁴⁴

Mittell beschrijft een vergelijkbare theorie voor genres. Er wordt vaak vanuit gegaan dat een serie zelf het genre bepaalt. Het genre is op die manier een onderdeel, of eigenschap van de tekst.⁴⁵ Deze aanpak is echter beperkend voor de definitie van een genre, omdat het geen onderscheid maakt tussen genre als categorie en als deel van een tekst.⁴⁶ Een categorie verbindt elementen voor cultureel gemak, waarin overeenkomstige elementen aan elkaar verbonden

³⁸ Jason Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," *Cinema Journal* 40, no. 3 (2001): 6.

³⁹ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 7-8.

⁴⁰ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 4.

⁴¹ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 8.

⁴² Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 8-10.

⁴³ Seán Burke, *The Death and Return of the Author: Criticism and Subjectivity in Barthes, Foucault and Derrida* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008), 91 – 92.

⁴⁴ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 6.

⁴⁵ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 5.

⁴⁶ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 5.

worden. Hierbij wordt vergeten dat overeenkomsten niet als wezenlijk onderdeel van de categorie beschouwd kunnen worden.⁴⁷ Dit komt doordat de elementen zelf niet veranderlijk zijn, terwijl een genre dat wel is. Het is dus niet de tekst zelf, maar de relatie tussen de elementen van een tekst die de categorie bepaalt. Dit heet intertekstualiteit.⁴⁸ Intertekstualiteit is een menselijke praktijk: het zijn de productie, distributie en bijvoorbeeld de promotie die in de praktijk genrevorming tot gevolg hebben. Deze praktijken vinden buiten de tekst om plaats.⁴⁹ Dit principe wordt in mijn onderzoek in acht genomen om antwoord te kunnen geven op welke wijze de narconovela gedefinieerd wordt.

⁴⁷ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 5.

⁴⁸ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 6.

⁴⁹ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 7.

3. Methodologische verantwoording

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk leg ik uit op welke manier ik de theorie van Mittell ga gebruiken om een casusanalyse uit te voeren.

3.2 Culturele analyse volgens Jason Mittell

Om tot een antwoord te kunnen komen op de eerste drie deelvragen wordt er een analyse gedaan aan de hand van de culturele aanpak van Jason Mittell met een casusanalyse van de *narconovela* ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL. De eerste drie deelvragen luiden als volgt:

1. Hoe dragen uitingen van het publiek over *ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL* bij aan de constructie van *narconovela*?
2. Hoe dragen uitspraken uit de industrie over *ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL* bij aan de constructie van *narconovela*?
3. Hoe dragen uitingen van critici en journalisten in de pers over *ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL* bij aan de constructie van *narconovela*?

Er wordt gebruik gemaakt van de drie categorieën die in het artikel “A Cultural Approach to Television Genre Theory” gehanteerd worden: definitie, interpretatie en evaluatie.⁵⁰ Om de culturele benadering rondom het genre te definiëren, interpreteren en evalueren, wordt tevens gekeken naar de verschillende categorieën die deel uitmaken van de theorie van Mittell. Deze zijn: academici, publiek, industrie en critici en journalisten. De academici zijn behandeld in hoofdstuk 2.2 en 2.3. Onder ‘publiek’ versta ik de kijkers die de serie kijken. Dit zijn zowel Colombiaanse kijkers als een internationaal publiek. Tekstuele elementen worden in dit Eindwerkstuk niet onderzocht. Omwille de grootte van het onderzoek ligt de focus op de uitingen van het publiek, de industrie en critici en journalisten. Er zijn drie bronnen gebruikt die de uitingen van het publiek in dit onderzoek representeren. Eén daarvan is een man uit Peru van middelbare leeftijd, die betrokken is geweest bij de criminele praktijken van Pablo Escobar. In een interview geeft hij zijn visie over ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL en het personage dat hem vertegenwoordigt in de serie. Daarnaast wordt een discussie op een Amerikaans online platform betrokken bij de analyse. De participanten zijn afwisselend wel of niet in Colombia geweest. De personen die deelnemen aan de discussie over de ‘echtheid’ en kwaliteit van ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL zijn 18 jaar of ouder (vereiste van het forum). Tot slot betreft ‘uitingen van het publiek’ een gesprek tussen verschillende mensen die oorspronkelijk uit Colombia komen. Deze mensen hebben de tijd van Pablo Escobar zelf van dichtbij meegemaakt. Er wordt een vergelijking

⁵⁰ Mittell, “A Cultural Approach to Television Genre Theory,” 8.

gemaakt tussen hoe het leven in de tijd van Escobar ‘werkelijk’ was en hoe de serie het portretteert. Hoe het ‘werkelijk’ was, kent dit publiek vanuit de media. Het is de media die hen voedden met informatie. Echter beschrijven media bepaalde verhalen met een gekleurde ‘bril’ op, die de beoordeling van subjectiviteit of objectiviteit moeilijk maken. De tweede categorie is ‘industrie’. Onder ‘industrie’ versta ik de producenten (makers) van de serie. Critici en journalisten in de pers zijn ‘deskundige’ die hun mening geven over de serie. Ze schrijven over de serie en verspreiden dit via een bepaald medium.

Om ‘buiten de tekst om’ een tekst te analyseren draagt Mittell, zoals ik hierboven schrijf, drie termen aan die ‘*generic practices*’ onderscheiden: definitie, interpretatie en evaluatie. Dit zijn met andere woorden de praktijken die gerelateerd zijn aan het genre, maar buiten de tekst om plaats vinden en daarmee bijdragen aan de vorming van het genre. Een definitie wordt in dit onderzoek gehanteerd als er een bepaalde betekenis aan de *narconovela* wordt toegekend. Het gaat hierbij om eigenschappen of kenmerken die worden beschreven wanneer er over het genre wordt gesproken. Deze eigenschappen zijn algemeen en herkenbaar voor een groot publiek. In dit onderzoek spreek ik van interpretatie als er een bepaalde betekenis wordt toegekend aan het genre. Dit kan per persoon sterk verschillen, omdat een interpretatie een achterliggende boodschap of betekenis van een individu is. Tot slot geeft evaluatie aan welke waardering er aan een genre gegeven wordt.⁵¹ Samenvattend bestempel ik een uitspraak als ‘definitie’ als er wordt gesproken over kenmerken van de *narconovela*. Daarnaast bestempel ik een uitspraak als ‘interpretatie’ als er wordt gesproken over een achterliggende, persoonlijke betekenis die wordt toegekend aan de *narconovela*. Tot slot bestempel ik een uitspraak als ‘evaluatie’ als de serie wordt beoordeeld, dat wil zeggen wanneer de serie wordt nabesproken op kwaliteit. Uit de praktijk zal blijken hoe deze categorieën werken en hoe de één samenhangt met de ander.

Door genrevorming vanuit een breder perspectief te benaderen wordt duidelijk hoe culturele invloeden bepalend zijn voor genrevorming. Hierbij moeten genres gezien worden als clusters die nieuwe eigenschappen aantrekken en oude afstoten; enerzijds stabiel zijn, maar ook actief veranderen.⁵² Dit betekent dat het doel van een analyse niet het achterhalen van de meest exacte definitie van het genre is, maar een zo breed mogelijk beeld te geven van alle generieke uitingen die een bijdrage kunnen leveren aan een beter begrip van het genre. Hierbij wordt rekening gehouden met de culturele context en machtsrelaties waarin deze gesitueerd worden.⁵³

⁵¹ Mittell, “A Cultural Approach to Television Genre Theory,” 8.

⁵² Mittell, “A Cultural Approach to Television Genre Theory,” 11.

⁵³ Mittell, “A Cultural Approach to Television Genre Theory,” 9.

3.3 De case: Escobar, el Patrón del Mal

Escobar, el Patrón del Mal is een televisieserie waarin het leven van Pablo Escobar wordt naverteld. De serie is Spaanstalig en vertelt een verhaal over drugs, criminaliteit, rijkdom, macht en relationele verhoudingen. Van jeugd tot dood wordt Pablo Escobar gevolgd, waarbij drugshandel en zijn rol daarin de hoofdthema's zijn. In het begin van de serie worden misdaden als overvallen en oplichterijen getoond. Door de jaren heen ontwikkelt Pablo Escobar zich als één van de meest invloedrijke drugsbarons van de wereld.⁵⁴ Escobar gebruikt in de serie veel geweld om zijn machtspositie te behouden. Zijn drugskartel wordt steeds groter en vijanden worden direct vermoord.⁵⁵ De kijker wordt meegenomen in verhalen rondom Escobar, ziet hoe machtig hij wordt en welke invloed dit heeft op Colombia. Aan het einde van de serie (1993) stelt het leger een speciaal team op om Escobar om het leven te brengen.

⁵⁴ "Drugsbaron Pablo Escobar," Isgeschiedenis.nl, accessed February 20, 2017.
<http://www.isgeschiedenis.nl/toen/drugsbaron-pablo-escobar/>

⁵⁵ "SERIEuze Inspiratie: Pablo Escobar: El Patron del Mal," Netflix-nederland.nl, accessed February 20, 2017.
<http://www.netflix-nederland.nl/serieuze-inspiratie-pablo-escobar-el-patron-del-mal/>

4. Analyse

4.1 Inleiding

Hoofdstuk 4 van dit eindwerkstuk betreft de casusanalyse van de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL, waarin de deelvragen worden beantwoord.

Iedere categorie (definitie, evaluatie, interpretatie) wordt geanalyseerd. Ik categoriseer uitspraken als definitie wanneer er wordt gesproken over algemene eigenschappen of kenmerken van ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL, die herkenbaar zijn voor een groot publiek. Bijvoorbeeld: 'De serie speelt zich af in Colombia en het hoofdthema is drugshandel'. Een uitspraak wordt als interpretatie gemarkeerd, wanneer er spraken is van een persoonlijke, achterliggende betekenis die gegeven wordt. Het betreft meestal een gevoel of een eigen idee. Bijvoorbeeld: 'Escobar geeft mij een angstig gevoel, omdat hij zijn macht op verkeerde manieren toont.' Tot slot is er spraken van evaluatie als een uitspraak gaat over de waardering (beoordeling) van hetgeen dat is getoond wordt. Bijvoorbeeld: 'Escobar wordt vriendelijker neergezet in de serie dan dat hij werkelijk was.' Verschillende uitspraken zijn gecategoriseerd aan de hand van kleuren. Hierbij betekent **blauw** definitie; **geel** interpretatie en; **roze** evaluatie. De uitspraken zijn te vinden in de bijlagen aan het eind van dit eindwerkstuk. Ik heb de uitspraken geanalyseerd door ze goed te bestuderen en vervolgens heb ik ze beoordeeld aan de hand van mijn eigen interpretatie van Mittell's methode 'generieke discursieve analyse':

"We can break down the discursive practices that constitute genres into three basic types: *definition* ("this show is a sitcom because it has a laugh track"), *interpretation* ("sitcoms reflect and reinforce family values"), and *evaluation* ("sitcoms are better entertainment than soap operas"). These discursive utterances, which may seem to reflect on an already established genre, are *themselves* constitutive of that genre – they are the practices that define genres, delimit their meanings, and posit their cultural value. Cultural practices of *definition*, *interpretation*, and *evaluation* are the three primary ways genres circulate and become culturally manifest; thus these practices should be the central objects of study for genre analysis."⁵⁶

4.2 Publiek

Om te onderzoeken hoe uitingen van het publiek bijdragen aan de vorming van het genre *narconovela* is een corpus verzameld van drie artikelen met daarin uitspraken en meningen, die te vinden zijn in bijlage 1. Bij het samenstellen van het corpus is gelet op een variëteit aan bronnen, lengte en inhoudelijke afwisseling. Onder publiek worden de kijkers verstaan die de serie kijken. Dit zijn zowel Colombiaanse kijkers, als een internationaal publiek. Omwille van de grootte van dit onderzoek heb ik keuzes moeten maken met betrekking tot afkomst en populatie.

⁵⁶ Mittell, "A Cultural Approach to Television Genre Theory," 10.

De uitingen die ik gebruik zijn gevonden op de volgende fora/sociale media: trompe.pe, reddit.com en semana.com (deze laatste website geeft een verslag van een gesprek op Facebook). Fora en sociale media zijn online platforms die zich goed lenen om de interactie met elkaar op te zoeken. Ik heb deze artikelen apart onderzocht, door te zoeken naar relevante interactie met betrekking tot de serie. Deze interacties/uitingen heb ik gevonden door gebruik te maken van Google. Ik heb de volgende zoektermen gebruikt (in verschillende combinaties): “Escobar, el Patrón del Mal”, “Escobar, the Drug Lord”, “recensie”, “review”, “opinión”, “Pablo Escobar” “familie”, “family”, “familia”, “moeder”, “mother”, “madre”, “vrouw”, “wife”, “esposa”, “telenovela”, “narconovela”. Ik heb voor de eerste zes termen gekozen, omdat deze naar mijn mening het debat rondom ‘definitie’, ‘interpretatie’ en/of ‘evaluatie’ behoren te geven. De familiale woorden heb ik gekozen omdat deze een grote rol spelen in de serie.

In het corpus markeer ik vijf uitspraken die een bijdrage leveren aan de definitie van het genre. Deze uitspraken laten zien dat dit publiek het genre erg gedramatiseerd vindt. Hetgeen dat in beeld wordt gebracht is een afbeelding van de donkere kant van Colombia. De verkoop van drugs en het gebruik van geweld zijn een snelle manier om geld te verdienen. In het geval van Pablo Escobar is gepoogd een historische/documentaireachtige visie over te brengen door historische feiten zo goed mogelijk na te bootsen, maar dit neemt niet weg dat de serie gedramatiseerd is, zo blijkt uit de uitspraken.⁵⁷

Uitspraken die een bijdrage leveren aan de interpretatie van de *narconovela*, hebben betrekking op een diepere –persoonlijke- betekenis die kijkers geven aan de serie. Deze lopen uiteen van verslagenheid tot woede, van bezorgdheid tot irritatie en van onbegrip tot enthousiasme. Kijkers lijken genoeg te hebben van het thema van de *narconovela*: ze hebben genoeg gezien van de ellende en het geweld op televisie. De serie zet Escobar op sommige momenten neer als een held, wat door het onderzochte publiek als pijnlijk wordt ervaren.⁵⁸ Andere kijkers geven aan dat ze het positief vinden dat de geschiedenis naverteld wordt, omdat ze willen leren van het verleden. Ze zien het als documentatie van een tijdperk dat niet herhaald moet worden. Voornamelijk jongere generaties kunnen zien wat een ellende drugs, wapens en corruptie met zich meebrengen. De betekenissen die worden gegeven aan de serie (interpretaties) lopen erg uiteen. Dit komt omdat aan de ene kant interpretaties gaan over de manier waarop Escobar wordt gerepresenteerd en welke invloed dit heeft op het systeem van normen en waarden van het publiek. Aan de andere kant gaan interpretaties over de commerciële aard van de serie. Daarbij is veelal weerstand waar te nemen omdat het publiek moeite blijkt te hebben met het feit dat er met dit gedeelte van Colombia’s geschiedenis veel geld wordt verdiend (door middel van de productie van de serie).

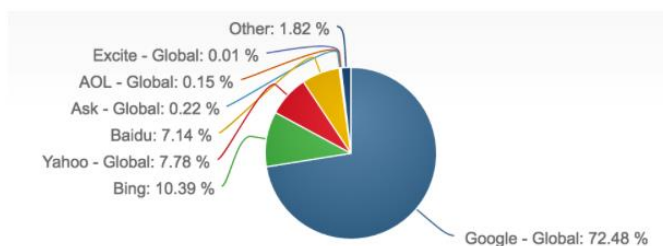
⁵⁷ Bijlage 1, pagina 33 (www.reddit.com).

⁵⁸ Bijlage 1, pagina 35 (www.semana.com).

De laatste categorie, evaluatie, geeft duidelijk aan dat de waarderingen verdeeld zijn. Waar sommige mensen spreken over “het succes van het jaar”, spreken anderen over “een hele slechte serie”. De grootste ergernis is het feit dat van een traumatische geschiedenis een *telenovela* gemaakt wordt – iets wat historische nauwkeurigheid in de weg staat omdat *storytelling* belangrijker wordt geacht dan de weergave van feitelijke juistheden. Zo wordt er besproken dat Escobar zich liet slaan door zijn moeder, terwijl dit in werkelijkheid hoogstwaarschijnlijk nooit is voorgekomen.⁵⁹ Velen ergeren zich aan het feit dat producenten misbruik maken van de Colombiaanse ‘schaduwkant’ uit de recente geschiedenis van het land, om op die manier veel geld te verdienen. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met pijnlijke herinneringen, het slechte imago dat deze serie achterlaat of met de slechte lessen die het misschien leert aan een breed publiek. Concluderend wordt gesteld dat volgens velen de serie kwalitatief goed is, maar dat het onacceptabel is om een pijnlijke geschiedenis te gebruiken voor een *telenovela* van commerciële aard.

4.3 Industrie

In deze tweede categorie wordt gekeken naar uitspraken van de industrie. De informatie is gevonden door in zoekmachine Google de volgende zoektermen te gebruiken (in verschillende combinaties): “Escobar, el Patrón del Mal”, “Escobar, the Drug Lord”, “Uribe” en “Cano”. Ik heb Google gebruikt omdat het de grootste zoekmachine ter wereld is, die de meest accurate en internationale resultaten weergeeft. Ik heb bovenstaande zoektermen gebruikt omdat ze relevant zijn bij het zoeken naar geschikt analyse materiaal.

Figuur 2: Overzicht van de meest populaire zoekmachines wereldwijd (aug. 2016, ponck.nl).

Ik heb drie interviews gevonden met de bedenkers van de serie. Eén daarvan is met Juana Uribe en Camilo Cano, familieleden van twee slachtoffers van Pablo Escobar, te zien in bijlage 2. Wat betekent dit gegeven voor de wijze waarop de serie gemaakt is? Ik betoog dat dit van invloed is op de manier waarop personen weergegeven worden, omdat familie vanzelfsprekend bepaalde (overheersende) gevoelens hebben jegens Escobar. Onderliggende gevoelens van bijvoorbeeld wrok en minachting kunnen onderdeel worden van het verhaal wat de objectiviteit ervan –de

⁵⁹ Bijlage 1, pagina 30 (www.trome.pe).

geschiedenis- wellicht niet ten goede komt. Het is interessant om hun visie mee te nemen in de analyse omdat het vooral aangeeft met welke insteek de serie gemaakt is. De verschillende artikelen zijn gevonden op semana.com, elpais.com en bbc.com.

Uitspraken die bijdragen aan de definitie van het genre worden meteen al bij de opening van het interview gesignaleerd. De interviewer vraagt of het geen risico was de serie vanuit het oogpunt van de slachtoffers te maken, in plaats van uit het oogpunt van de 'slechterik'. De interviewer stelt dat het een risico was, omdat uit de praktijk blijkt dat het grotere publiek het aantrekkelijker vindt om gebeurtenissen te zien op televisie vanuit het oogpunt van de slechterik⁶⁰. Dit geeft aan dat de *narconovela* in principe altijd uit het oogpunt van de *bad guys* verteld wordt en ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL daarmee een uitzondering is. Het antwoord van Juana Uribe is dat omgevingsfactoren volgens hem gunstig zijn om het verhaal vanuit een andere optiek te kunnen vertellen, omdat het perspectief van de drugsmokkelaars al bekend zou zijn. Bovendien geven ze aan dat een *narconovela* in principe altijd fictie is en slechts dezelfde namen worden gebruikt.

Volgens de makers is het vooral belangrijk gezicht te geven aan de slachtoffers en het leed van hun families. Dit zie ik als de intentie van de serie, of beter gezegd, hoe het volgens de makers geïnterpreteerd zou moeten worden. Het is een interpretatie, omdat de makers een gewenste betekenis aan de serie meegeven. Een tweede (gewenste) interpretatie is dat de serie op deze manier kijkers aan het denken zet, zodat ze niet hetzelfde pad kiezen als Escobar, of in ieder geval de jongere generaties bewust maakt van het doorgemaakte leed. Carlos Morendo – *director* van de serie – stelt in het interview op bbc.com dat ze niet weten of er één waarheid bestaat. Ze wilden met deze serie laten zien wat er gebeurd is, zodat ze het nooit nog een keer mee hoeven maken. Ze zien ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL als een documentatie van een periode die een fundamentele verandering in de geschiedenis van het land teweeg heeft gebracht. Het is volgens hen aan de kijker om het verhaal te interpreteren en er van te leren. Aangezien het verhaal wordt verteld vanuit één bepaald perspectief –zo stellen de makers zelf duidelijk- is het naar mijn mening een logisch gevolg dat de kijker in een bepaalde positie (bewust, dan wel onbewust) wordt geduwd. De interpretaties kunnen hierdoor subtiel beïnvloed worden, terwijl de makers stellen dat “het aan de kijkers thuis is om het verhaal te interpreteren”.⁶¹

De serie wordt volgens de makers geëvalueerd als een objectieve weergave van de gebeurtenissen, waarbij een geschiedenis verteld wordt. Anders dan in de *narconovela* wordt hierbij het oogpunt van de slachtoffers aangehaald, waarbij het een betere weergave geeft van

⁶⁰ Bijlage 2, bladzijde 50.

⁶¹ Bijlage 2, bladzijde 58-59.

deze zwarte periode uit de Colombiaanse geschiedenis. Ondanks het feit dat de meeste details fictief zijn, vormt het gebruik van echte namen en echte gebeurtenissen de kern van de serie.

4.4 Critici en journalisten in de pers

De derde categorie die bij deze analyse betrokken wordt, zijn critici en journalisten in de pers. Zij worden los gezien van het publiek omdat ze een deskundige mening geven over de serie, die terug te vinden is in bijlage 3. De informatie is gevonden door in zoekmachine Google de volgende zoektermen te gebruiken (in verschillende combinaties): “Escobar, el Patrón del Mal”, “Escobar, the Drug Lord”, “recensie”, “review”, “opinión”, “diario”, “news” en “krant”. Ik heb deze zoektermen gehanteerd omdat de woorden betrekking hebben op zowel de serie als een ‘deskundige’ mening (‘news’, ‘krant’). Ik heb wederom Google verkozen boven andere databanken met artikelen, omdat Google de grootste (online) zoekmachine ter wereld is. Omdat internationale *hits* belangrijk zijn in mijn analyse, is Google de meest geschikte zoekmachine die relevantie informatie weet te vinden. De artikelen die ik gebruik zijn afkomstig van opinie online tijdschriften: elpais.com, bbc.com en latino.foxnews.com. De journalisten zijn van Amerikaanse of Colombiaanse komaf.

Een interessante opmerking die kenmerkend is voor de definitie van het genre en meteen in de eerste recensie te vinden is, is dat wordt aangegeven dat ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL de grootste en duurste productie ooit is van Caracol TV (Vincente, de geïnterviewde geeft geen bron). Hieruit blijkt dat de *telenovela* en de *narconovela* normaal gesproken een klein budget hebben voor producties en dat deze serie een uitzondering is. Ook geeft hij aan dat *narconovela*'s normaliter drugshandel verheerlijken. Volgens Vincente doet ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL dat niet. De makers hebben volgens de critici de taak te laten zien wie Escobar was, welke schade hij heeft aangericht en wat de gevolgen van zijn daden waren.⁶²

Deze categorie is vooral interessant voor de analyse vanwege de interpretatie van de serie. Uit de onderzochte uitspraken blijkt dat critici bang zijn dat (met name jongere) kijkers de serie zien als een voorbeeld om de drugssmokkel in te gaan, om gemakkelijk geld te verdienen. De betekenis die critici geven aan de serie zijn verdeeld: aan de ene kant moet de serie ‘gaten’ vullen in de geschiedenis. Aan de andere kant laat de serie zien dat Colombia nog steeds -20 jaar na de dood van de drugsbaron- worstelt met de geschiedenis van Escobar. De makers hebben aangegeven dat hun doel niet het ‘vermonsterlijken’ van Escobar is, maar ze lopen toch het risico dat kijkers uiteindelijk ‘partij’ kiezen voor hem. Dit is het risico van het genre, waarbij in eerdere voorbeelden de kijkers uiteindelijk partij kozen voor de slechterik.

Evaluerend geven alle critici aan dat de serie goed gemaakt is. Het verhaal is goed geschreven, omdat het de kijker meeneemt. Het acteerwerk en de regie worden eveneens als

⁶² Bijlage 3, bladzijde 62-63.

goed gewaardeerd. Dit blijkt uit uitspraken die gaan over de vergelijking tussen hoe het werkelijk was en hoe deze gerepresenteerd worden in de serie. Desalniettemin is het feit dat de serie gebaseerd is op een waargebeurde geschiedenis angstaanjagend. Zeker wanneer men rekening houdt met het feit dat *narconovelas* vaak bijdragen aan een incompleet beeld over de schaduwzijde van Colombia's geschiedenis: illegaliteit, corruptie en geweld lijken een makkelijke weg te zijn naar macht, seks en rijkdom. Critici vinden het verontrustend dat series als deze, jonge generaties aan kunnen sporen tot het kiezen van een leven in de criminaliteit en dat het onterecht een gevoel van waardering oproept voor een topcrimineel als Escobar.

5. Conclusie en discussie

Met dit onderzoek probeer ik in kaart te brengen wat de kenmerken zijn voor het genre *narconovela*, vanuit verschillende oogpunten. Om de theorie van Mittell in praktijk te brengen heb ik gekozen voor een casusanalyse naar de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL. Mittell pleit voor een andere wijze waarop een genre gedefinieerd wordt. Hij geeft ruimte aan zaken buiten de serie als zodanig hetgeen gebeurt in een traditionele genre analyse. Mittell plaatst zich daarmee in het debat over hoe een genre het beste gedefinieerd kan worden. Mijn onderzoek gaat niet over hoe een genre gedefinieerd moet worden en mijn onderzoek draagt ook niet bij aan een verruiming van het genre van de *narconovela*. ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL wordt al bestemd als een *narconovela* en ik heb onderzocht hoe deze term door verschillende partijen wordt ingevuld, volgens de theorie van Mittell.

5.1 Beantwoording vraagstelling

Dit eindwerkstuk stelde de vraag: *Hoe geven uitingen over de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL vorm aan het subgenre narconovela als culturele categorie?* Om antwoord te geven op deze vraag heb ik uitspraken van het publiek, de industrie, critici en journalisten geanalyseerd en gemarkeerd op definitie, interpretatie en evaluatie. Het genre *narconovela* definieer ik naar aanleiding van mijn onderzoek als volgt: als subgenre van de *telenovela* wordt de *narconovela* gekenmerkt door moord, drugs, corruptie en macht: het gebruik van criminaliteit om hogerop te komen in de maatschappij en een nieuwe sociale status te bereiken. *Narconovelas* zijn fictie, dramatisch, commercieel en laten over het algemeen de visie van de slechterik zien. De serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL wordt gekenmerkt door dezelfde karaktereigenschappen, maar kent ook een aantal uitzonderingen: er is een groot budget gebruikt, het wordt verteld vanuit het oogpunt van de slachtoffers en de serie is gebaseerd op een waargebeurde geschiedenis.

Uit de analyse blijkt dat de *narconovela* als volgt wordt geïnterpreteerd: het genre opent het gesprek binnen de maatschappij met betrekking tot (andere) normen en waarden, omdat er een diepere betekenis wordt toegekend aan het verhaal. Aan de ene kant heeft men angst voor welke invloed de *narconovela* heeft op de kijker. Aan de andere kant ziet men de serie als een goed voorbeeld van een programma, die op documentaire-achtige wijze laat zien hoe de geschiedenis rondom Escobar was en de kijker leert de pijnlijke gebeurtenissen beter te verwerken.

De evaluatie van het genre *narconovela* blijkt als volgt: de overstap van *telenovela* naar *narconovela* helpt denkpatronen te veranderen. Aan de ene kant wordt het als positief gezien, omdat het denkpatronen verandert: het publiek wordt wakker geschud omdat de geschiedenis vanuit een ander oogpunt wordt verteld. Aan de andere kant roept het irritatie op, omdat de (voor sommige kijkers zeer pijnlijke) geschiedenis gebruikt wordt voor lucratieve doeleinden,

waarin vermaak belangrijker is dan het traumatisch verleden, ten behoeve van commerciële doeleinden.

Wanneer ik kijk naar de verhoudingen tussen de uitspraken van de groepen (publiek vs. industrie vs. critici) die ik heb onderzocht dan valt op dat zowel bij het publiek als de critici de angst bestaat dat de serie van slechte invloed kan zijn. De industrie ziet dit geheel anders: de serie fungeert als voorbeeld en navertelling om te laten zien hoe het níet moet. Ook uit de wetenschap blijkt dat *narconovela's* wellicht veranderingen teweeg kunnen brengen met betrekking tot normen en waarden.

Concluderend kan gesteld worden dat de culturele aanpak van Mittell bijdraagt aan een beter begrip van het genre *narconovela*. Door een casusanalyse uit te voeren kan de tekst geïntegreerd worden met uitspraken over het genre en deze informatie staat in relatie tot uitspraken uit het academisch discours, zoals uiteengezet in hoofdstuk 2. Door alle verschillende niveaus/aspecten met elkaar te verbinden ontstaat er een ruimer beeld van het genre. De indeling definitie, interpretatie, evaluatie maakt het mogelijk onderscheid te maken in de verschillende aspecten die bijdragen aan genrevorming.

5.2 Beperkingen onderzoek

De zelf opgezette categorieën (definitie, interpretatie, evaluatie) laten zien dat deze termen vaak overlap hebben. De één hangt samen met de ander en termen hebben invloed op elkaar. De interpretatie van de serie bijvoorbeeld, draagt bij aan hoe de serie wordt geëvalueerd. Een betekenis die wordt gegeven (interpretatie) heeft vanzelfsprekend invloed op een beoordeling (evaluatie). Daarnaast wordt een definitie van de *narconovela* vaak gebruikt wanneer de serie wordt gevalueerd. Terwijl de evaluatie juist over een beoordeling van de serie gaat (kwaliteit), welke weer samenhangt met hoe een *narconovela* gedefinieerd wordt. De 'bril' waarmee de serie wordt bekeken is van invloed op alle drie de categorieën.

5.3 Suggesties vervolgonderzoek

Het lijkt mij interessant om een aanvullend onderzoek te doen naar tekstualiteit met betrekking tot de serie ESCOBAR, EL PATRÓN DEL MAL. Dit kan bijvoorbeeld door stilistische elementen uit de serie te analyseren, om er op die manier achter te komen op welke manier elementen bijdragen aan het genre *narconovela*.

6. Bronnenlijst

Acosta-Alzuru, Carolina. "I'm not a feminist... I Only Defend Women as Human Beings: The Production, Representation and Consumption of Feminism in a Telenovela." *Critical Studies in Media Communication* 20, no. 3 (2003): 269-294.

Burke, Seán. *The Death and Return of the Author: Criticism and Subjectivity in Barthes, Foucault and Derrida*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1992.

Casas, Pérez and Maria de la Luz. "Cultural Identity: Between Reality and Fiction." *Television & New Media* 6, no. 4 (2009): 407-414.

Chavez, Christopher. *Reinventing the Latino Television Viewer: Language, Ideology, and Practice* Londen: Lexington Books, 2015.

"Drugsbaron Pablo Escobar." Isgeschiedenis.nl. Accessed February 20, 2017.
<http://www.isgeschiedenis.nl/toen/drugsbaron-pablo-escobar/>

Dunn, Jennifer C. and Rogelia Lily Ibarra. "Becoming "Boss" La reina del sur: Negotiating Gender in a Narcotelenovela." *The Popular Culture Studies Journal* 3, no. 1 & 2 (2015): 113-138.

Goldberg, Paul. "Narco-Pastoral: Drug Trafficking, Ecology, and the Trope of the Noble Campesino in Three Mexican Narconovelas." *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment* 22, no. 2 (2015): 1-22.

Kjeldgaard, Dannie and Kaj S. Nielsen. "Glocal Gender Identities in Market Places of Transition: MARIANISMO and the Consumption of the Telenovela Rebelde." *Marketing Theory* 10, no. 1 (2010): 29-44.

Kottak, Conrad P. "Television Impact on Values and Local Life in Brazil." *Journal of Communication* 41, no. 1 (1991): 70-87.

La Pastina, Antonio C. "Telenovela Reception in Rural Brazil: Gendered Readings and Sexual Mores." *Critical Studies in Media Communication*, 21, no. 2 (2004): 162-181.

La Pastina, Antonio C. and Joseph D. Straubhaar. "Multiple Proximities between Television Genres and Audiences the Schism Between Telenovelas' Global Distribution and Local Consumption." *Gazette: The International Journal for Communication Studies* 67, no. 3 (2005): 271-288.

Leete, Richard, ed. *Dynamics of Values in Fertility Change*. New York: Oxford University Press Inc., 1999.

- Lopez, Ana M. "Our Welcomed Guests: Telenovelas in Latin America." In *To be Continued... Soap Operas around the World*, edited by Robert C. Allen, 256-275. London: Routledge, 1995.
- Machado Borges, Thaís. *Only for You! Brazilians and the Telenovela Flow*. Stockholm: Stockholms Universitet, 2003.
- Mastrogiovanni, Kelly. "Innocent Murderers of Medellín: Youth and the Colombian Narconovela." *Meeting of Minds: Journal of Undergraduate Research* 7, no 1 (2005): 178-182.
- Mittell, Jason. "A Cultural Approach to Television Genre Theory." *Cinema Journal* 40, no. 3 (2001): 3-24.
- Mittell, Jason. *Genre and Television: From Cop Shows to Cartoons in American Culture*. London: Routledge, 2004.
- Morgan, Nick. "Sex Soap and Society: Telenovela Noir in Álvaro Uribe's Colombia." *Journal of Iberian and Latin American Studies* 19, no. 1 (2013): 53-76.
- Pace, Richard. "First-Time Televiewing in Amazônia: Television Acculturation in Gurupá, Brazil." *Ethnology* 32, no. 2 (1993): 187-205.
- Palaversich, Diana. "The Politics of Drug Trafficking in Mexican and Mexico-related Narconovelas." *Aztlan: A Journal of Chicano Studies*, no. 2 (2006): 85-110.
- Piñon, Juan. "Reglobalization and the Rise of the Network Cities Media System in Producing Telenovelas for Hemispheric Audiences." *International Journal of Cultural Studies* 17, no. 6 (2014): 655-671.
- "SERIEuze Inspiratie: Pablo Escobar: El Patron del Mal." Netflix-nederland.nl. Accessed February 20, 2017. <http://www.netflix-nederland.nl/serieuze-inspiratie-pablo-escobar-el-patron-del-mal/>
- Singhal, Arvind, Evertt M. Rogers and William J. Brown. "Entertainment Telenovelas for Development: Lessons Learned." In *Serial Fiction in TV: The Latin America Telenovelas*, edited by Anamaria Fadul, 149-165. São Paulo: Escola de Comunicações e Artes, Universidade de São Paulo, 1993.
- Singhal, Arvind, Everett M. Rogers and William J. Brown. "Harnessing the Potential of Entertainment-Education Telenovelas." *Gazene* 51, no 1. (1993): 1-18.
- Tufte, Thomas. "The Telenovela." In *The Television Genre Book*, edited by Glen Creeber, 86-88. London: Palgrave, 2008.

Bijlage 1: Uitingen van het publiek

<http://trome.pe/actualidad/pablo-escobar-popeye-patron-mal-entrevista-trome-2072789>

Por: Jhonny Valle

¿Cómo está, amigo?' Agazapado en un rincón del aeropuerto de Medellín, **Jhon Jairo Velásquez Vásquez** me extiende la mano. Son las 7 de la noche. Recostado sobre su auto negro de lunas polarizadas, este hombre parece cualquier mortal: un polo de manga corta, jean y zapatillas. Pero se trata del sicario más letal que existió en Colombia.

Los registros oficiales indican que **'Popeye'** mató a más de 250 personas directamente y de manera indirecta a casi 3 mil. Él lo admite. Organizó torturas, extorsiones, secuestros y atentados. Fue parte del sanguinario **Cártel de Medellín**, mano derecha del narcotraficante más grande en la historia de la humanidad: Pablo Emilio Escobar Gaviria.

A **Jhon Jairo Velásquez Vásquez** el mundo lo conoce como **'Popeye'**. Y él quiere que así sea. Ha venido a recogerme al aeropuerto. Hemos cuadrado la entrevista por WhatsApp. "Yo soy un teso (bravo) para las redes sociales, me acostumbré rápido", dice mientras maneja y revisa su moderno celular. Conduce a 50 kilómetros por hora. Cada tres segundos revisa los retrovisores. "Motociclistas, joputas. Se creen dueños de las pistas", señala **'Popeye'** en voz baja. En Medellín parece haber más motos que autos.

Muchos coinciden en que es una herencia de la cultura 'traqueta', es decir, del narcotráfico. Los motociclistas atraviesan las calles con sinvergüencería, sin respeto, a una velocidad no permitida. Si alguien les reclama, hacen el ademán de sacar una pistola de la correa. "Maricas, piensan que uno les tiene miedo", aclara. "Gonorrea, joputa. ¿Viste cómo me metió la moto? Ayayay, papito", reniega **'Popeye'**, quien después de 23 años de cárcel ha aprendido a controlar sus impulsos.

Si ese motociclista se hubiera cruzado en su camino hace dos décadas, ya estaría en el suelo, con una bala en la cabeza, botando sangre a borbotones. "Ahora evito cualquier tipo de enfrentamiento, amigo", me explica. Llegamos. "**Descansa. Mañana vamos a la tumba del Patrón**". Y se pierde por las calles de Medellín. Nadie sabe dónde vive **'Popeye'**. Si lo supieran ya estaría muerto. Tiene muchas 'culebras' (problemas). Y él está seguro que su cabeza tiene precio.

Al día siguiente, llega puntual. A las 7 de la mañana. Es miércoles 2 de diciembre. Hace exactamente 22 años, sobre los tejados de una casa en Medellín, **Pablo Emilio Escobar Gaviria** recibía un balazo en la cabeza. Con su muerte, se marcaba el fin de una de las etapas más oscuras de Colombia.

El narcotráfico mató a más de 50 mil colombianos. “Amigo peruanito, hoy vamos a la tumba del Patrón”. Cogemos la autopista regional rumbo al cementerio de Itagüí. Compra un ramo de girasoles y rosas. La tumba del capo del narcotráfico tiene una hermosa vista a la ciudad. **‘Popeye’** se arrodilla, se persigna y besa la lápida. **“Le prometí que ni bien salía de la cárcel, vendría a visitarlo. Aquí estoy”**⁶³. Antes de arrancar con la entrevista lanza una frase tan estremecedora como cierta: “En esta ciudad hay más cementerios que supermercados”. Sí. cementerios que él pobló con una pistola.

¿Cómo lo llamo: ‘Popeye’ o Jhon Jairo?

‘Popeye’. Si me dice Jhon Jairo, pienso que usted está bravo conmigo.

¿Siente orgullo por ese apelativo?

Sí, porque ese sobrenombre me lo hice a sangre y fuego.

¿Cómo fue su infancia?

Fue muy normal. Yo nací en un municipio a las afueras de Medellín. Viví en una casa buena.

Por lo que me cuenta, usted vivió en una familia normal, feliz...

Así es. Pero de muy jovencito sentía mucha adrenalina, tenía ganas de tener mi propio dinero y me gustaban las armas.

¿Cómo empezó su actividad mafiosa?

Pues, yo movía marihuana en mi bicicleta desde muy jovencito.

¿Un bandido nace o se hace?

Todos los niños son buenos, los de Perú, los de Colombia, los de México. Lo que hace al bandido es el entorno.

Pero usted vivía en un buen entorno...

En mi hogar sí, pero cuando salí a la calle empecé a ver mafia, empecé a ver tiroteos, peleas a cuchillo o machete. Me empecé a obnubilar con la violencia.

¿Cuándo fue la primera vez que disparó?

⁶³ ‘Popeye’ knielt neer, slaat een kruis en kust de grafsteen. “Ik heb beloofd dat ik u zou komen bezoeken, zodra ik uit de gevangenis zou komen. Hier ben ik” Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

Siendo niño disparaba, y lo hacía bien. Todavía pego bien.

¿Cómo llega Pablo Escobar a su vida?

Yo era chofer de una de sus amantes. Un día el **'Patrón'** se peleó con la niña, entonces ella se va a Estados Unidos y yo me quedé sin trabajo. Cogí el carro de mi papá y fui a buscarlo a sus caletas. Y lo encontré. Entonces le dije: *'Señor, yo conozco todas sus caletas, o me mata o me da trabajo'*. Él se rio y me dio una ametralladora MP5. Ahí comencé a trabajar con él.

¿Cuál fue el primer impacto?

Fue como si me hubiera ganado el Nobel de la mafia. Porque ver a **Pablo Escobar** era como ver a Dios, él era muy sencillo, respetuoso, era muy humilde.⁶⁴

¿Usted únicamente mataba por dinero?

No, también matábamos por la causa.

¿Y cuál era la causa?

La no extradición de colombianos a los Estados Unidos de Norteamérica.

En esa guerra murió gente inocente...

Sí, el 90% de la gente que murió era inocente... Ese es el problema de la guerra.

Ahora que lo recuerda, ¿qué siente?

Me he encontrado con las víctimas en los centros comerciales y hablo normalmente con ellos. Hablo con la verdad, mirando a los ojos. Yo, como memoria histórica del Cártel de Medellín, he pedido perdón.

¿Es verdad que Pablo iba al Carnaval de Río de Janeiro y gastaba 2 millones de dólares?

El **'Patrón'** cogía su avioneta, echaba millones de dólares y lo gastaba en el Carnaval de Río de Janeiro. Gastaba a mano llena. Por eso cuando se cansó de tanto viaje, empezó la guerra. Y su placer era matar a sus enemigos. Él cargaba una libretica como la que usted tiene, oía hablar a alguien de la extradición, lo apuntaba y lo mandaba a matar.

¿Cuál es la verdad sobre la avioneta que está en la entrada de la Hacienda Nápoles?

⁶⁴ Pablo Escobar ontmoeten, was zoals God ontmoeten, hij was erg simpel, respectvol en hij was erg nederig. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

Decían que esa avioneta fue la primera que transportó coca a Estados Unidos, eso es mentira. Esa avioneta es de entrenamiento, eso no llevó coca a ninguna parte.

¿Qué artistas llegaron a la hacienda Nápoles?

Ahí llegaban muchos artistas. En la Hacienda Nápoles estuvo 'Chespirito', para los cumpleaños de los hijos del Patrón, hacía shows. También llegaron Héctor Lavoe, Joe Arroyo.

¿El 'Puma', José Luis Rodríguez?

El 'Puma' no estuvo en la hacienda, sino en una conocida discoteca de la época, que era de un amigo narcotraficante del Patrón.

¿Es verdad que a Héctor Lavoe lo hizo cantar toda la noche a punta de balas?

Eso es mentira, el 'Patrón' nunca haría eso con una figura pública. Era un caballero. Tal vez pasó en otra fiesta del Cártel de Medellín.

¿Cuál fue su talón de Aquiles?

El talón de Aquiles de **Pablo Emilio Escobar Gaviria** fue su mamá, su mujer y sus hijos. Esa era una falencia del Patrón, un verdadero bandido no puede tener familia. Yo conocí un bandido muy teso (bravo), que fue Miguel Castaño Gil, él embarazaba a una mujer y la mataba porque no quería tener hijos. Es que los hijos, para un guerrero, es un lastre muy berraco.⁶⁵

¿Es verdad que la mamá de Pablo Escobar jugó un rol importante para él?

No, eso es mentira, totalmente. Era una mujer normalita.⁶⁶

¿No es como la muestran en la serie 'El patrón del mal'?

No, cero. ¿Pegándole palmadas en la cara al Patrón? Ja, ja, ja.⁶⁷

Por cierto, ¿qué le pareció la serie?

La serie es buena, la hicieron con mucho esfuerzo y les salió bien. ¿Pero quiénes hacen la serie?

Unas víctimas de **Pablo Escobar**, unos familiares del doctor Luis Carlos Galán, y del director del

⁶⁵ De achillespees van Pablo Emilio Escobar Gaviria was zijn moeder, zijn vrouw en zijn kinderen. Dit was een defect van de *Patrón*, een echte bandiet kan geen familie hebben. Ik kende een zware bandiet, Miguel Castaño Gil, hij maakte een vrouw zwanger en vermoordde haar omdat hij geen kinderen wilde hebben. Dat is omdat kinderen, voor een krijger, een hele zware last zijn. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

⁶⁶ Is het waar dat de moeder van Pablo Escobar een belangrijke rol speelde voor hem? Nee, dat is gelogen, totaal. Zij was een gewone vrouw. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

⁶⁷ Was ze niet zoals ze in de serie "El Patrón del Mal" afbeelden? Nee, nul. Klappen gevend in het gezicht van de *Patrón*? Ha ha ha. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

diario El Espectador, don Guillermo Cano. Ellos tratan de montar el mito que **Pablo Escobar** era muy valiente, líder. Y después muestran que la mamá le pega en la cara, ¿a qué líder su mamá le pega en la cara? ¡Por Dios santo, bendito! El Patrón era respeto, usted le pega en la cara y se encabrona.⁶⁸

¿Incluso con su propia madre?

No la manda a matar, pero no le habla nunca más en su vida. En la serie muestran al patrón llorando, tirado en el suelo, pero él no lloraba. Él es el único hombre que ya rodeado por la policía y a punto de ser asesinado, no tenía miedo. Él sonreía.⁶⁹

¿Usted cómo se vio representado?

Yo soy rápido, hiperactivo, alegre, y el actor muy pasivo. Respeto el trabajo del actor, pero no me representó.⁷⁰

¿Cómo es eso que un sicario verdadero dispara de la ceja para arriba?

Mire, un sicario muy miedoso es ese que cierra los ojos y da seis balazos en el pecho. En cambio, un sicario fino es el que dispara de la ceja para arriba. El sicario profesional mata con revólver, el sicario tonto mata con pistola. El sicario fino carga una pistola para la bronca.

¿Usted carga ahora un arma?

No, ahorita no tengo, porque la libertad condicional no me lo permite.

Después de 23 años de encierro, ¿cómo se siente la libertad?

Pues, con solo abrir los ojos soy feliz. Tampoco me asusta la cárcel. Si toca, toca. Estoy feliz en la calle, pero en la cárcel también hay lo mismo que aquí.

¿Nunca le tentó traicionarlo por dinero?

⁶⁸ Zeker. Wat vond u van de serie? De serie is goed. Ze hebben er veel moeite in gestopt en dat is goed gelukt. Maar wie maken de serie? Slachtoffers van Pablo Escobar, familieleden van doctor Luis Carlos Galán, en van de directeur van de krant *El Espectador*, Don Guillermo Cano. Zij proberen de mythe te monteren dat Pablo Escobar erg dapper was, een leider. En daarna laten ze zien hoe zijn moeder hem in het gezicht slaat, welke leider laat zich in het gezicht slaan door zijn moeder? In Godsnaam, gezegend! De *Patrón* was respect, u slaat hem in het gezicht en hij irriteerde zich. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

⁶⁹ Zelfs aan zijn eigen moeder? Hij laat haar niet vermoorden, maar hij zou nooit meer van zijn leven met haar praten. In de serie beelden ze hem huilend af, liggend op de grond, maar hij huilde niet. Hij is de enige man, omringd door politie en op het punt vermoord te worden die niet bang was. Hij glimlachte. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

⁷⁰ Hoe zag u uzelf vertegenwoordigd in de serie? Ik ben snel, hieperactief, vrolijk, en de acteur erg passief. Ik waardeer het werk van de acteur, maar hij representeerde mij niet. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

Nunca, primero me hago matar. Era un amor, en el buen sentido de la palabra, increíble. El '**Patrón**' valía 20 millones de dólares, yo pude decirle a mi mamá que lo delate, pero no lo hice.

¿Cómo se entera de la muerte de Pablo Escobar?

Yo estaba en la cárcel, me había entregado. Estaba barriendo el patio de la prisión y veo en la televisión que dice: ¡Extra!, ¡Extra!, ¡Extra! ¡Acaba de ser ejecutado **Pablo Emilio Escobar Gaviria!**

¿Qué sintió?

A mí se me enfrió el alma. Por primera vez sentí tanto miedo.

¿Lee mucho?

Sí, 'El Quijote', 'La Iliada', también leía a García Márquez.

¿Usted admira a Gabriel García Márquez?

Sí, como escritor. Pero como persona, no. García Márquez trajo razones a Latinoamérica para matar gente con la guerrilla. Él era un guerrillero. **Él era un enlace del narcotráfico.** Hace poco el periódico The New York Times informó que la CIA (Servicio de Inteligencia de Estados Unidos) estaba siguiendo a Gabriel García Márquez desde los años 70, por su actividad guerrillera y su amistad con **Pablo Escobar.**

¿Amistad?

Claro. **Pablo Escobar** era amigo de Gabriel García Márquez. ¿Dónde se conocen? En Nicaragua, gracias a la guerrilla M-19. Tampoco voy a decir que le daba plata. Tampoco visitó la Hacienda Nápoles.

Usted dice que la presencia de Pablo Escobar sigue marcando su existencia, ¿cómo?

Todo el día hablo de él, porque realmente más importante que yo, es él. Yo llegué a ser general del ejército de **Pablo Escobar.** Él era muy poderoso, muy inteligente, muy guapo y rico. Pero le cuento una cosa, los que salían a matar éramos nosotros.⁷¹

⁷¹ U zegt dat de aanwezigheid van Pablo Escobar nog steeds uw bestaan kenmerkt, hoe? Heel de dag praat ik over hem, want in werkelijkheid, belangrijker dan ikzelf is hij. Ik heb het bereikt generaal te worden van het leger van Pablo Escobar. Hij was erg machtig, erg intelligent, erg knap en rijk. Maar ik vertel je één ding, diegenen die erop uit gingen om te moorden, dat waren wij. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¿Por qué siente admiración por él?

Porque fue muy bueno conmigo, muy sencillo. Yo recuerdo que una vez, en un operativo, cuando íbamos a matar a una mujer, salí herido. El 'Patrón' me dio su avioneta y fue a visitarme. Entonces ya no tenía un patrón, sino un amigo. Siempre fue bueno, respetuoso.

¿No tiene remordimiento por las personas que mató?

No, ¿sabe por qué? Porque estaba en una guerra. Estaba defendiendo una bandera, en esa guerra me mataron a la familia, amigos, jefes.

Era una guerra sin sentido...

Sin sentido, pero era una guerra.

¿Cómo debería recordar el mundo a Pablo Escobar?

A él hay que recordarlo como lo que fue, un narcotraficante, un terrorista, un secuestrador y extorsionador, pero que trató de ayudar a la gente, regaló casas, canchas de fútbol. Fue un guerrero, un hombre que venció al Estado. Es el único bandido en el mundo que se enfrentó a la Policía Nacional y mató a 540 policías.⁷²

Usted habla de eso como si fuese una hazaña, pero no lo fue.

Oiga, no es fácil enfrentarse a la policía...

Es que no hay que enfrentar a la policía...

Fue un gran error, pero ellos mataron jóvenes en el barrio pensando que eran sicarios.

¿Qué tan importante fue Perú para él?

Sin el Perú, él no habría sido grande, porque él empezó a traer pasta de coca del Perú en avionetas.

¿Quiénes le vendían?

Traficantes de medio pelo. Pero el Patrón sí tenía contacto con Sendero Luminoso. No es que compartían la ideología, pero fue por la droga.

⁷² Hoe moet de wereld Pablo Escobar herinneren? Hem moet je herinneren zoals hij was, een drugsmokkelaar, een terrorist, een kidnapper en een afperser, maar die probeerde de mensen te helpen, hij gaf huizen cadeau, voetbalterreinen. Hij was eens treider, een man die van de Staat won. Hij is de enige bandiet in de wereld die de confrontatie aanging met de Nationale Politie en 540 politieagenten doodde. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¿De qué año me habla?

Cuando empieza a traer la pasta de coca hablo del año 81, 82, 83. El Patrón hablaba de ellos.

¿Mencionó nombres?

No, ninguno. Solo Sendero Luminoso.

En Perú y Latinoamérica ha crecido demasiado el sicariato, ¿por qué?

Mire, le digo, el padre del sicariato es la extorsión y el narcotráfico. Después viene el secuestro. Están a punto de volverse una epidemia como en México o como en los tiempos de Pablo Escobar. Nosotros secuestramos media Colombia. La sociedad peruana se va a ir degradando cada vez más.

¿Cómo detenerlo?

Hay que fortalecer la justicia, hay que llevar equipos de alta tecnología, intervenir los teléfonos, los WhatsApp. Debe existir mucha inteligencia en las calles, tener redes de informantes. Hay que hacer unas leyes extraordinarias para detener a los sicarios. Y lo más importante, que el Estado haga presencia en los barrios pobres, que lleven deporte, cultura. Tiene que intervenir en los barrios, pero amablemente. Además, debe tener a la policía bien pagada.

¿Qué les aconseja a los muchachos que se está iniciando en este oficio?

Mi consejo para los sicarios, que están matando a sus hermanos peruanos, es que busquen un nuevo norte en la vida. El sicario siempre tiene tres puertas: la cárcel, el hospital y el cementerio. La justicia siempre prevalecerá sobre el mal. Hay que buscar una vida limpia, honesta, humilde. Lo que lleva a uno a meterse en esto es la ambición.

¿Usted cree en Dios?

Totalmente, cien por ciento.

'Popeye', cuando usted muera, ¿adónde cree que irá?

Escrito está en la Biblia. Dice que si uno se arrepiente, es totalmente salvo. Yo iré a la diestra de Dios, iré al cielo.

https://www.reddit.com/r/narcos/comments/3jnipn/narcos_vs_escobar_el_patron_del_mal/

I just finished watching Pablo Escobar : patrón del mal, a Colombian TV series based on the life of Pablo Escobar, the notorious drug lord who had crippled the country with terrorism, civil war and crimes against the state. Before I watched this show, I also watched Narcos, which is an American show with the same theme. I felt the American narrative was severely flawed in several ways. America loves good bad boys with a heart of gold: The American portrayal of Pablo is of a good boy gone bad. He commits all these crimes, he kills all these people but his heart is in the right place. He has been glorified beyond measure. I understand that the show is meant to entertain and hence the overt dramatisation of certain aspects of his life might seem necessary, but watching the Colombian version was no less fun except they got their facts right, and show Pablo for what he was - a bloodthirsty psychopath.

America loves glamour and is quite comfortable forcing the beauty standards of one society upon another. All the characters of Narcos are tall, slim and american looking. Pablo Escobar's wife, mother, relatives, Pablo himself, his partner Gonzalo - all of them. If the show was shot in Colombia, the characters talk in Spanish, I think it's only fair they looked their part too. Even for a person who has never been to Colombia or is very familiar with the linguistics nuances of the region, it seems apparent that the mannerisms and the accent are not authentic.

America loves TL:DR Now of course, it can be claimed that the audience lacks patience for political and social nuances of any episode and the target audience for American shows, even more so. Narcos skims over some very major episodes and events that happened during Pablo Escobar's reign of terror.

America likes to play the savior Narcos has grossly overlooked the role of Colombian authorities and the challenges they faced in fighting the drug traffickers. They have been shown as sitting cuckolds and only do what the DEA and American embassy asks of them.

So at the end of the day, as entertaining and dramatic Narcos was, I liked Pablo Escobar : patrón del mal better for the simple reason that it paints a more authentic picture of the narco-trafficking situation in Colombia. The makers of the show are people who were directly affected by the chain of political assassinations of the time, and have created the show with a responsibility to show the public and the generations to come the dark period Colombia actually went through.

<http://www.semana.com/noticias/articulo/lo-usuarios-piensan-serie-escobar-patron-del-mal/258636-3>

2012/05/29 00:00

Lo que los usuarios piensan de la serie 'Escobar: el patrón del mal'

Por REDACCIÓN REDES SOCIALES

Este lunes se estrenó la serie que pretende contar y así recordar la historia del capo de capos, Pablo Escobar Gaviria. El estreno levantó polémica y según registros más de 10 millones de televidentes estuvieron al tanto.

La libretista Juana Uribe y Camilo Cano son familiares de las víctimas directas del capo.

Artículo relacionado: [Escobar: el verdugo y las víctimas, en una serie de TV](#)

Participe en la sección comentarios de este artículo o en nuestras redes sociales [Twitter](#), y [Facebook](#).

En Facebook:

Felipe Alberto López García: Otra vez las mismas historias, parece que no tenemos más en Colombia que la violencia.⁷³

Él Rappers Mane: Muy impactante, por ahora será el factor 'cambio mental' para muchas personas, escogerán el mal o el bien pero cambiará muchas mentes.

Ricardo Mauricio Calderón Jaimes: Que a pesar de que se quiere mostrar la historia de un narco que dejó herido al país, se observa como chispas de estética que pueden atraer a los niños a pensar que ser malo es bueno y que lo fácil es lo mejor para ganar dinero sin importar por quién pase para lograr más dinero.⁷⁴

Javier Hernando Rincon Jiménez: Qué súper producción, se fajaron.

Paola Yamile Fandiño: ¿Y no sería mejor que la televisión colombiana hiciera producciones de cultura? En vez de estar promocionando la violencia y maldad que causó tanto daño a este bello país.⁷⁵

Liliana Rocío Angulo: El éxito de este año.⁷⁶

⁷³ Weer dezelfde geschiedenis, het lijkt alsof Colombia niets anders heeft dan geweld. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁷⁴ Dat ondanks dat ze de geschiedenis van een dealer laten zien die het land gewond heeft achtergelaten, ziet men de esthetische vonken die kinderen aan kunnen trekken en laten denken dat slecht zijn goed is en dat de gemakkelijke manier geld te verdienen de beste is, zonder dat het uitmaakt op wat voor manier meer geld verdiend wordt. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁷⁵ En zou het niet beter zijn als Colombia producties zou maken over cultuur? In plaats van het geweld en de slechtheid te blijven promoten die zo veel schade veroorzaakt hebben aan dit mooie land? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁷⁶ Het succes van dit jaar. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

Roberto Medina Romo: El arranque fue malo, esperemos que mejore porque hay muchas expectativas...

Fernando Cubillos: Muy buena producción.⁷⁷

Camila Reinales: Como siempre, este país vende todo lo relacionado con narconovelas, prepagos y drogas.⁷⁸

Camilo Corredor: A mí no me gusta la televisión colombiana pero ya irse al extremo de los que dicen que se hace apología al delito no, eso es ver mas allá de lo que hay.

Alejandra Rey: Qué fastidio, así nunca nos quitaremos esa imagen ante el mundo de narcotraficantes, prostitutas y drogadictos.⁷⁹

Arturo José Moreno Mosquera: Espero que la serie de Escobar muestre la relación de este personaje, con empresarios, políticos, militares e Iglesia.⁸⁰

Fabian Andres GR: Basura televisiva en su máxima expresión...

Wilmer Tiempos Cdlm: Excelente, lo que estábamos esperando.

Mary Guevara: ¿Será que en Colombia no hay otro tema para hacer novelas o libretos?⁸¹

Fernando PC: Que si hay muchas madres (o padres) de Pablo Escobar en Colombia, tenemos mucho trabajo por hacer.

Alexander Pérez G: Con esta frase, resumo todo: "La televisión es el primer sistema verdaderamente democrático, el primero accesible para todo el mundo y completamente gobernado por lo que quiere la gente. Lo terrible es, precisamente, lo que quiere la gente": Clive Barker.⁸²

Julián Reyes: Si seguimos dejando nuestra memoria en manos de RCN y Caracol, seguiremos creyendo que la guerra es una telenovela.⁸³

⁷⁷ Erg goede productie. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁷⁸ Zoals altijd, dit land verkoopt alles dat te maken heeft met narconovelas, vooruitbetalingen en drugs. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁷⁹ Wat slecht, zo komen we nooit van het beeld van drugssmokkel, prostituees en verslaafden dat de wereld heeft. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸⁰ Ik hoop dat de serie Escobar de relatie laat zien tussen dit personage en het bedrijfsleven, politiek, leger en de Kerk. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸¹ Zou het zijn dat Colombia geen ander motief heeft om *novelas* of boeken te maken? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁸² Deze zin vat alles samen: "televisie is het eerste systeem dat daadwerkelijk democratisch is, het eerste toegankelijk voor de hele wereld en volledig bestuurd door wat de mensen willen. Het verschrikkelijke is, precies dat wat de mensen willen": Clive Barker. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸³ Als we ons geheugen in handen laten van RCN en Caracol blijven we geloven dat oorlog een *telenovela* is. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

Wbeimar Dario Yepes Botero: Una superproducción.⁸⁴

Sindy Hernández: Brillantes los creadores de televisión en este país, qué originales.

Carlos Ramos Velásquez: Debe reconocerse que la producción es impecable.⁸⁵

Lamentablemente seguimos glorificando el paradigma del narco que hace plata fácil a como dé lugar.⁸⁶

César Felipe Hurtado Fernández: Como documental de la historia negra de nuestro país, me parece bien, lo que no me gusta es que lo vuelvan novela.⁸⁷

Luichi Tamayo: No me gustó, vivo en Envigado y qué manera volver a recordar momentos tan dolorosos para la ciudad y el país, como que queremos vivir del pasado y encima mostrar a los delincuentes como héroes, eso no está bien.⁸⁸

Andrés Villa: Preocupante e ilustrativo como se trastocan los valores de la sociedad.⁸⁹

Emi Choperena: No le pierdo el tiempo a la misma morbosidad de siempre.

Pablo Hernández Rodríguez: Los únicos beneficiados con estas producciones son los canales privados.⁹⁰

José Antonio: Mala como todas las series de traquetos en Colombia.

Guillermo Velázquez Abreu: ¿Qué pensará Virginia Vallejo de esto?⁹¹

Jerry Rodríguez: Qué deprimente es nuestra historia...Esas enseñanzas es lo que vamos a mostrar a las nuevas generaciones.⁹²

Stwphen Wolf: Lo que dice Nicolás Montero es muy cierto, hay que ver que los paracos y la parapólitica es la herencia del narcotráfico que permeó la política y a través de las autodefensas

⁸⁴ Een superproductie. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁸⁵ Het moet erkend worden dat de productie onberispelijk is. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸⁶ Helaas blijven we het paradigma vasthouden van de drugs: het doel heiligt de middelen om snel geld te verdienen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸⁷ Als documentaire over de zwarte geschiedenis lijkt het me goed. Wat ik leuk vind is dat ze er een *novela* van maken. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁸⁸ IK vond het niks. Ik woon in Envigado en wat is dit voor manier waarop pijnlijke momenten worden herinnerd voor de stad en het land, alsof we willen leven in het verleden en bovendien criminelen als helden afbeelden, dat is niet goed. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁸⁹ Verontrustend en illustratief hoe de waarden van de maatschappij kwijtraken. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹⁰ De enige begunstigden met dit soort producties zijn de privékanalen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹¹ Wat zou Virginia Vallejo hiervan denken? Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹² Wat deprimerend is onze geschiedenis. En dit is wat we aan de toekomstige generaties laten zien? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

consolidó un poder político enorme.⁹³

Kelly Patry: Independientemente de lo cruel y despiadado que fue Escobar, debemos reconocer que las personas que no vivimos aquella época, queremos saber detalles de la vida de uno de los criminales mas grande de Colombia.

Carolina Giraldo Jiménez: Es la realidad del país sí, pero se escudan en eso para realizar las novelas, las mentes que estructuralmente están en capacidad de entender el mensaje o saber interpretar el todo de la novela hasta puede llegar a ser enriquecedor el tema, pero para un niño o adolescente o un adulto que no tenga una formación o pocas oportunidades no lo es debido a que está en proceso de formación y es vulnerable.

Patry Cruz Fjrdo: Estuvo una nota, me gustó.

Jesús Antonio Gale Vásquez: Qué tristeza cómo exaltan los males de la sociedad colombiana.

Ángela María Arroyave Ruiz: Muy regular, con tanta expectativa me imaginaba algo espectacular. Seguro mejora, pero si es por el capítulo de ayer no me quedan ganas.

Hector Manuel Serrano Rodríguez: Otro programa de apología al delito, solo nos importa la plata. Los valores nos importan un comino, solo interesa el lucro.⁹⁴

Juan Fer Osorio: Como producto televisivo excelente, pero el hecho de resaltar a un criminal y ubicarlo en el imaginario colectivo como una persona de admirar no le veo sentido.

Kelly Patry: Lamentablemente y muy a pesar de toda la sangre que se derramó en esa época, eso es historia. Y la historia muchos a veces la revivimos una y otra vez. De lo contrario no sería historia, la vida política, civil y militar de aquella época juega un rol importante en la actualidad porque de ella nacieron muchas organizaciones criminales y muchos políticos salpicados en su relación con Pablo. Creo que debemos dejar de alarmarnos por series como esta y más bien, cada persona analizar y comenzar por uno mismo para cambiar el país.⁹⁵

José Alberto Tovar Moreno: No lo vi pero debe ser detestable ese programa, ojalá nunca me cruce con la emisión de esas series que no nos aportan nada.

Pedro Sánchez: Yo estoy ahora estudiando en Buenos Aires y le doy gracias a Dios porque esos canales no los pasan acá. Me da pena que sigan vendiendo esa imagen cruel tan solo para llenarse los bolsillos los productores, mientras la sociedad colombiana se sigue deteriorando y

⁹³ Wat Nicolás Montero zegt is zeker waar, je moet kijken hoe de *paracos* en de parapolitiek zijn de erfgenamen van de drugssmokkel die zijn doorgedrongen in de politiek en door middel van zelfverdediging enorme politieke macht verkregen hebben. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹⁴ Weer een programma dat geweld als excuus gebruikt, het enige wat ons interesseert is het geld. Waarden interesseren ons niks, het belangrijkste is de winst. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹⁵ Helaas en ondanks al het bloed dat er gevloeid is in deze tijd, dit is geschiedenis. En de geschiedenis herleven we soms keer op keer. Wat in tegenstelling geen geschiedenis is, is de rol van de politiek, civiel en leger uit die tijd, want tegenwoordig zijn er veel criminele organisaties en dubieuze politici met relatie tot Pablo. Ik denk dat we moeten stoppen ons te alarmeren over series zoals deze, en belangrijker nog, ieder voor zich analyseren en zelf beginnen met het land te veranderen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

nosotros, los que estamos lejos sigamos siendo tildados de narcos y ladrones.⁹⁶

Iván Camilo Gudiño Ochoa: Es bueno recordar el pasado para no revivirlo en el presente/futuro, pero estamos en un país donde el dinero fácil es el deseo de la mayoría y la serie es una manera de retroalimentar esos mundanos deseos. Esperemos que en el desarrollo de la serie sea visto desde la víctimas, como han dicho y no desde los victimarios.

Mónica Lineth: Es bueno que las nuevas generaciones estén al tanto del pasado porque el que no conoce su historia está condenado a repetirla.

Mariace Barrientos Pérez: **Excelente producción. Felicitaciones.⁹⁷**

La relación bipolar de Colombia con Pablo Escobar

Arturo WallaceBBC Mundo, Medellín (@bbc_wallace)

2 diciembre 2013

El rostro de Pablo Escobar que observa impasible desde lo alto de una bandera verde y blanca marca claramente la entrada al barrio y confirma que éste es el lugar adecuado.

El célebre narcotraficante ha estado muerto por 20 años, pero su recuerdo parece estar más vivo que nunca en Colombia, donde muchos lo consideran un monstruo pero otros aún lo veneran como a un santo.

Y éste, el barrio de Medellín que reivindica orgulloso su nombre, es sin duda el sitio más obvio para empezar a tratar de entender la contradictoria relación que con su recuerdo mantienen los colombianos.

Lo de "monstruo" es fácilmente comprensible: según los cálculos más conservadores, a lo largo de su carrera criminal Escobar fue responsable de al menos 4.000 asesinatos y libró una guerra sin cuartel en contra del Estado.

Para ello mandó a matar a rivales, políticos, jueces y periodistas, ofreció recompensas por cada policía asesinado y no dudó en dinamitar aviones de pasajeros y edificios públicos, abaratando como nadie el precio de la sangre y marcando con el recuerdo de su ola de terror a toda una generación de colombianos.

Pero aún así los más de 16.000 habitantes de la urbanización "Medellín sin tugurios" insisten en llamar a esta aglomeración de casas humildes que se apiñan en la ladera de una montaña "Barrio Pablo Escobar".

Y el rostro y el nombre del que muchos consideran el criminal más rico y despiadado del siglo XX también están por todas partes.

Vea: Las ganancias que genera Escobar después de muerto

⁹⁶ Ik studeer op dit moment in Buenos Aires en ik dank God dat dit soort zenders daar niet uitgezonden worden. Het doet me verdriet te zien dat dit soort verschrikkelijke beelden nog steeds verkocht worden slechts om de zakken te vullen van de producenten, terwijl de Colombiaanse maatschappij verslechtert en wij, die ver weg zijn van het land, gestigmatiseerd worden als smokkelaars en dieven. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

⁹⁷ Uitstekende productie. Felicitaties. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

Agradecimiento

La explicación más sencilla, pero también la más abusada, es el agradecimiento.

Fue el propio Escobar quien mandó a construir las primeras 443 casas de esta barriada –que actualmente tiene unas 4.000 viviendas– para dárselas a los más pobres de la ciudad, entre los que también acostumbraba repartir canchas de fútbol, dinero, medicinas y alimentos.

"Nosotros respetamos el dolor de las víctimas pero le pedimos a la gente que por favor entiendan la alegría nuestra, lo que significa salir de un basurero a vivir a una vivienda digna, que se la regalen a cambio de nada", le dice a BBC Mundo Ubernez Zavala, el presidente de la Junta de Acción Comunal del barrio.

Y doña Franquelina Guerra Carvajal, de 78 años, una de las fundadoras de la urbanización, es incluso más tajante.

"Él fue una buena persona. Nosotros estábamos viviendo muy mal, él nos hizo una visita allá (al basurero) y nos dijo que nos iba a comprar un lote para hacernos unas casas, porque nosotros éramos unas personas que merecíamos lo que merecía un rico", le cuenta a BBC Mundo rodeada de sus nietos, mientras sostiene en sus rodillas una foto de Escobar y otra de su madre.

"Yo no conocí nada de eso. Yo lo que conocí fue lo bueno de Pablo", contesta cuando se le pregunta por el lado oscuro de su benefactor.

"Yo pienso que eso nunca fue así, porque yo nunca supe", responde a cualquier sugerencia de atentados con bombas y asesinatos.

Rebeldía

El de doña Franquelina es un escudo que he visto desplegado incontables veces, y no sólo en Latinoamérica.

De alguna manera, para poder sobrevivir a menudo elegimos de la realidad solamente aquello que nos conviene, lo que no incomoda, lo que no cuestiona.

Pero aquí, en el barrio Pablo Escobar, esa actitud también parece reflejar una profunda desconfianza hacia los discursos oficiales, hacia las versiones de la historia de aquellos que siempre los han tenido abandonados.

Y la necesidad de plantarle cara a la élite altiva y al Estado lejano parece resonar en las palabras de Uber Zavala cuando me cuenta de la complicada relación de su barriada con las autoridades locales.

"El barrio ya va a cumplir 30 años y no tiene cancha, no tiene escuela, no tiene sede comunal, tiene pocas vías, no tiene un parque", se queja Zavala, a quien también le dicen "El mocho" pues perdió su brazo izquierdo combatiendo en el ejército colombiano.

"Un alcalde nos dijo que para ayudar al barrio había que cambiarle el nombre. Pero nosotros no vamos a cambiar la dignidad por bolsas de cemento", sostiene.

Un alcalde nos dijo que para ayudar al barrio había que cambiarle el nombre. Pero nosotros no vamos a cambiar la dignidad por bolsas de cementoUbernez Zavala

El orgullo detrás de sus palabras me hace recordar que era precisamente en los barrios más pobres de Medellín donde Escobar reclutaba a sus sicarios.

En esos casos, la promesa de dinero rápido seguramente era la parte más importante del trato. Pero el politólogo Gustavo Duncan sugiere que cierta dimensión política también puede ayudar a entender mejor por qué esos jóvenes estaban tan alegremente dispuestos a morir y matar por el capo.

"Nosotros no íbamos a morir robando un banco. Pablo Emilio nos dio la oportunidad de morir declarándole la guerra al Estado", explica uno de esos pistoleros en el ensayo "Una lectura política de Pablo Escobar", escrito por Duncan y citado por la revista Semana.

Lea también: Las víctimas de Escobar, ayer y hoy

Simbolismo

Tal vez ahí hay otra explicación: en las calles de barrios como el Pablo Escobar, que abundan a lo largo y ancho del territorio colombiano, todavía prima la sospecha y el resentimiento para con los representantes del Estado.

Y eso también podría explicar la vigencia de la imagen del capo.

La suya es, después de todo, una imagen tremendamente poderosa, que puede resultarle especialmente atractiva a los desesperados y a los jóvenes que no tienen recuerdos de su violencia y quieren confrontar a las autoridades.

Y, como explica Mark Bowden en el libro *Killing Pablo*, Escobar también apostó desde un inicio en favor los sentimientos anti-norteamericanos, presentando su negocio como algo que no tenía por qué afectar a los colombianos.

"Según este razonamiento, Pablo no sólo se estaba enriqueciendo a él mismo, también estaba dándole un golpe al establecimiento y usando su dinero para construir una nueva Colombia. A nivel internacional le estaba quitando a los ricos para darle a los más pobres", escribe el periodista estadounidense.

Aunque la evidencia de un uso declaradamente político de la imagen de Escobar –al menos la que yo puedo encontrar– no pasa de la anécdota.

Ahí están, por ejemplo, los carteles con el rostro de Escobar y el mensaje "Pablo Presidente" que durante las elecciones de 2003 aparecieron por todo Medellín, explicados después por las autoridades como una "instalación" de un artista conceptual bogotano.

Y también la sencilla constatación de que, en las calles de la capital antioqueña, pegatinas con el rostro de "El Patrón" se venden a 3.000 pesos (US\$1.50) y al lado de las del Che Guevara.

"Pero de esas dos la que más vendo es la de Pablito. Se vende más hartito la de Pablo Escobar que todas las otras calcas", le dice a BBC Mundo José Giraldo, un vendedor ambulante.

"Hay mucha gente que pasa y me dice que por qué vendo eso", cuenta mientras conversamos al lado del semáforo donde se gana la vida.

"Pero yo les digo: no, también vendo la de Cristo, es la que le guste, para todos los gustos es que yo vendo".

Las palabras de Giraldo son un buen recordatorio del proverbial espíritu emprendedor colombiano, particularmente arraigado entre los habitantes del departamento de Antioquia.

Y ciertamente en la fascinación por Escobar –de quien se dice llegó a controlar hasta el 80% de la cocaína que entraba a Estados Unidos, lo que según la revista Forbes le permitió convertirse en uno de los diez hombres más ricos del planeta– también es posible notar algo de admiración por su talento para "hacer plata".

"Los paisas somos tan emprendedores que inventamos el narcotráfico", he escuchado decir en más una ocasión.

Y el economista Alejandro Gaviria, exdirector del Centro de Estudios sobre Seguridad y Drogas de la Universidad de Los Andes, ha hecho notar que los narcos también fueron los primeros grandes exportadores de Colombia.

"Se adelantaron 20 años a la apertura económica", escribió Gaviria.

De hecho, durante los primeros años del reinado de Escobar, ni el Estado ni la sociedad colombiana tuvieron reparos en hacerse de la vista gorda con sus actividades o en beneficiarse con la gigantesca inyección de recursos generados por el narcotráfico.

Y los problemas solamente empezaron cuando este quiso salir de las sombras e ingresar a la política.

Ahora, sin embargo, el paso del tiempo parece haber logrado transformar a Escobar en un negocio legítimo y cada vez más boyante.

En las calles de Medellín, por ejemplo, no sólo se consiguen pegatinas con su imagen, sino también camisetas, relojes y libros dedicados al famoso capo.

Y la inmensa popularidad de la serie "El patrón del mal", producida por Caracol Televisión, no sólo la ha convertido en uno de los mayores éxitos comerciales en la historia de la televisión colombiana –la televisora ha vendido la serie a por lo menos 66 países–, sino también en una importante fuente de ingreso para los vendedores de productos piratas.

"La serie es un éxito en el país, todo el mundo volcado a comprar la de Pablo Escobar", le dice a BBC Mundo José Bustamante, quien vende CDs y DVDs "artesanales" en el atareado sector comercial de Junín.

Y si Caracol no tiene reparos en hacer algo de dinero con la historia de uno de los más grandes criminales colombianos, este humilde comerciante tampoco.

"A mí no me molesta vender porque esa fue una guerra que de pronto a uno no le tocó", explica Bustamante.

"Usted sabe que hoy en día todo es por la plata", agrega, con una frase que podría haber sido pronunciada por el propio capo.

Imitación

Es difícil establecer con seguridad si series como "El patrón del mal" –que fue objeto de un furioso debate en Colombia cuando se estrenó el año pasado– son causa o consecuencia de la fascinación por Escobar.

Pero una de las víctimas del capo, Federico Arellano, está convencido de que su comercialización ayuda a perpetuar un peligroso mensaje.

"Llegar a la casa por la noche, prender el televisor y ver la cara de este señor, pues me parece un insulto, es una bofetada"⁹⁸, afirma el hijo de una de las 110 víctimas fatales del atentado en contra del Vuelo 203 de Avianca, ordenado por Escobar hace 24 años en un intento por deshacerse del entonces candidato presidencial César Gaviria.

"Mientras que en lo social el mensaje es absolutamente nocivo: es 'vaya de una vez, enfílese en la delincuencia, que eso le da dinero muy rápido y así puede sacar a su familia de pobre'"⁹⁹, me dice Arellano –quien preside una fundación de víctimas de Pablo Escobar– durante una conversación celebrada en Bogotá.

Y, de regreso en Medellín, termino preguntándome si no son precisamente los que quieren emular a Escobar quienes llegan a su tumba en las afueras de la ciudad a depositar ofrendas, a pedirle un milagro.

"Siempre le tiran billetes ahí, platica menuda, billeticos, hasta libras de arroz", le cuenta a BBC Mundo Federico Arroyave, quien se encarga de darle mantenimiento a la tumba de mármol verde y grava blanca rodeada de cipreses en la que reposa el capo.

Y es que, a pesar de los peligros, aspirantes al trono de Escobar nunca han faltado.

Una galería de capos del narcotráfico muertos o capturados, publicada recientemente por Semana, suma 50 retratos.

Y esa galería solamente incluye a los más importantes.

Leyenda

Según estimaciones oficiales, desde la muerte de Escobar hasta la fecha las autoridades colombianas han incautado 1.150.000 kilos de cocaína, por un valor aproximado de US\$29.000 millones.

Llegar a la casa por la noche, prender el televisor y ver la cara de este señor, pues me parece un insulto, es una bofetadaFederico Arellano

Pero hay una estadística que ayuda a entender por qué, aunque el negocio sigue, son muchos los que están convencidos que nunca más habrá otro "Pablo".

Mientras que él estuvo al frente del Cartel de Medellín por 15 años en la actualidad la mayor parte de los narcotraficantes no logran mantener su liderazgo por más de dos años antes de ser "dados de baja" o capturados por las autoridades.

Y ninguno tiene el peso simbólico de Escobar: el pionero, el más rico, el más ambicioso, el más extravagante; el único dispuesto a enfrentarse de tú a tú con el Estado colombiano.

No en balde nadie en el mundo del narcotráfico ha hecho correr los ríos de tinta que ha merecido Pablo Escobar, o sido objeto de tantos proyectos de película, libros y reportajes.

⁹⁸ 's Avonds thuis komen, de tv aanzetten en het gezicht van deze meneer zien, dat lijkt me een belediging, dat is een klap. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

⁹⁹ Terwijl het bericht sociaal gezien absoluut schadelijk is...: "stort je in de criminaliteit en werk je op, dit levert snel geld op en daarmee help je je familie de armoede uit". Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

Los lugares vinculados a su leyenda ya son además parte del circuito turístico de Medellín.

Y el año pasado fueron 176.000 las personas que visitaron su antigua hacienda, "Nápoles".

Recuerdos

Hace calor en la propiedad de casi tres mil hectáreas, ubicada casi a medio camino entre Medellín y Bogotá, desde la que Escobar controlaba su imperio criminal: la Hacienda Nápoles.

Y tal vez por eso los juegos acuáticos que hoy constituyen parte de su atractivo están rebosados.

Abandonada durante años, la hacienda actualmente alberga un ambicioso parque privado que en principio no podría estar más alejado de Escobar, pues está dedicado al África, los dinosaurios y el agua.

Pero la avioneta que supuestamente utilizó para transportar su primer cargamento de cocaína a Estados Unidos sigue marcando la entrada a la hacienda y el zoológico al aire libre que es una de las principales atracciones del parque también podría considerarse un guiño al pasado.

Efectivamente, entre las excentricidades más famosas de Escobar estaba su colección de animales exóticos –rinocerontes, elefantes, camellos, cebras, jirafas, canguros...– y el capo permitía la entrada a la hacienda de todos los interesados.

Y los descendientes de sus famosos hipopótamos –inmortalizados por Juan Manuel Vásquez en la novela "El ruido de las cosas al caer"– todavía retozan en los numerosos lagos artificiales de la hacienda. Una de ellos, Vanessa, es uno de los símbolos del parque.

No podemos olvidar la historia de lo que pasó aquí. Desde aquí se intentó destruir a una sociedad entera **Óscar Orozco**

Como está orientado fundamentalmente a los niños, el empresario detrás del proyecto, Óscar Orozco, cree que la oferta lúdica de hacienda atrae más visitantes que su vinculación con Escobar y la historia del narcotráfico.

Pero la vieja casa-hacienda ahora alberga un museo sobre el tema, "pues tampoco podemos dejar olvidar la historia de lo que pasó aquí", le dice Orozco a BBC Mundo.

Y, sin dudas, la apertura del parque le ha permitido a toda una generación de colombianos revivir con sus hijos una experiencia que en tiempos de Escobar ellos vivieron con sus padres.

Es una generación que parece estar empezando a comprender que no se puede entender a ella misma, ni a su propio país, si no entiende también la historia de "Pablo".

Historia

Escobar está por todos lados, incluso en el Museo de Antioquia, el más importante de Medellín.

Aquí, la escena de su muerte en un tejado de la ciudad, el 2 de diciembre de 1993 –mientras intentaba escapar una vez más de las autoridades– está registrada con los rubicundos trazos de Fernando Botero, el más famoso de los pintores colombianos.

Pero, a pesar de su ubicuidad, para muchos colombianos la principal fuente de información sobre Escobar hoy por hoy es la serie de Caracol Televisión y, en menor medida, algunas novelas y reportajes. No se le estudia en la escuela, muy poco en algunas universidades.

Y para el hijo de su primera gran víctima, el entonces ministro de justicia Rodrigo Lara Bonilla, esto también puede explicar la falta de consenso en torno al más famoso de los capos del narcotráfico.

"Las sociedades tienen que encontrar consensos sobre el significado del mal. Y a mí me preocupa que con muy poco rigor histórico, con mucha irresponsabilidad, en una novela se pretenda humanizar la figura de Pablo Escobar"¹⁰⁰, dice Rodrigo Lara Restrepo.

"En una telenovela lo que prima no es el rigor histórico sino el rating. Se trata de convertir esto en un producto comercial, que tiene que divertir. Y cuando el crimen divierte se banaliza"¹⁰¹, afirma.

Para Lara, la decisión de capitalizar la historia de Escobar sólo puede entenderse como un triunfo de su legado: "es más importante el lucro, ganarse tres pesos que la conciencia nacional", le dice a BBC Mundo.¹⁰²

Aunque según el hijo del hombre que denunció por primera vez la influencia en la política de los dineros del narco, esa no es la única consecuencia de la vocación comercial de quienes se están encargando de contar la historia del capo.

"Eso también les permite saltarse alegremente muchos capítulos que algunos sectores de esta sociedad quieren olvidar y no quieren tocar"¹⁰³, afirma Lara.

Está convencido de que muchos de los socios de Escobar continúan libres y gozan de poder e influencia.

Escepticismo

Esa tal vez sea la última pieza del rompecabezas: entre aquellos que se resisten a demonizar a Escobar tampoco faltan aquellos que creen que detrás de los esfuerzos por retratarlo como un genio del mal también están los intereses de quienes quieren ocultar sus propias relaciones con el narco.

No necesariamente niegan su monstruosidad. Pero creen que ha llegado la hora de redimensionarlo.

"Pablo Escobar fue utilizado por los políticos de turno, que luego fueron víctimas de la ira que ellos mismos generaron en él", me dice, de regreso en el barrio Pablo Escobar, Ubernez Zavala.

Y su convicción de que la guerra en contra de Escobar jamás fue una lucha entre diablos y ángeles probablemente está reforzada por el hecho de que varios de los hombres que

¹⁰⁰ Maatschappijen moeten een consensus sluiten over de betekenis van "slecht". En mij baart het zorgen dat met weinig historisch nauwkeurigheid, met veel onverantwoordelijkheid, ze in een *novela* het figuur Pablo Escobar denken te kunnen te vermensenlijken. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁰¹ In een *telenovela* is niet het belangrijkste historische nauwkeurigheid, maar de kijkcijfers. Het gaat erom dat het een commerciële product verandert, dat moet vermaken. En wanneer criminaliteit vermaakt wordt het gebanaliseerd. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁰² Voor Lara, de keuze om de geschiedenis van Escobar te kapitaliseren is alleen te begrijpen als een triomf van zijn nalatenschap: "Het verdienen van drie pesos, de winst, is belangrijker dan het nationale bewustzijn" zegt hij tegen BBC Mundo. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁰³ Dit staat ook toe dat sommige hoofdstukken vrolijk worden besproken, die sommige sectoren van de samenleving willen vergeten en niet aan willen raken. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

adquirieron estatus de héroes en esa batalla hoy están guardando cárcel por presuntos nexos con el paramilitarismo u otros narcotraficantes.

Un ejemplo es el coronel Hugo Aguilar, quien afirma haber hecho el disparo que acabó con la vida del fundador del Cartel de Medellín.

Otro, el general Miguel Maza Márquez, el exjefe del servicio de inteligencia DAS y el objetivo de uno de los atentados más sangrientos de Escobar, hoy acusado de complicidad en el asesinato del candidato presidencial Luis Carlos Galán, ordenado en 1989 por el propio capo.

Ambos niegan los cargos.

Clase

Es la hora de partir y mientras recorro por última vez las calles del barrio "Pablo Escobar" también me pregunto hasta qué punto la imagen de Colombia como un país de narcotraficantes puede importarles o no a los habitantes de esta humilde barriada.

El único consenso es que Pablo Escobar pasó a la historia. Sobre lo demás, jamás nos vamos a poner de acuerdoUbernez Zavala

Efectivamente, uno de los principales problemas con el recuerdo de Escobar es que el narcotráfico no murió con él hace 20 años.

Y por eso, para muchos colombianos, "El patrón" no es historia antigua: es el símbolo de un problema –para algunos incluso una "cultura"– que se mantiene vigente.

El hecho de que la sangre y la muerte no hayan dejado de acumularse luego de la desaparición de capo, sin embargo, también ha provocado que cada vez sean más los que le asignan una mayor cuota de responsabilidad a políticas antidrogas elaboradas con los intereses de otros países en mente.

Y a los que más he oído quejarse de la estigmatización heredada de Escobar son aquellos que tienen que convivir con la sospecha y la discriminación en los aeropuertos del mundo.

No me da la impresión, sin embargo, que este sea un problema para Uber y sus vecinos, quienes por su origen y extracción probablemente también son tratados con sospecha en ciertos lugares de su propia patria.

Y, sin ser un criterio automático, la verdad es que las diferentes visiones de los colombianos sobre Escobar parecen estar fundamentalmente cruzadas por fuertes divisiones de clase.

Tal vez por eso es que Uber no cree que alguna vez vayan a ver las cosas de la misma manera.

"El único consenso es que Pablo Escobar pasó a la historia", le dice a BBC Mundo frente al muro verde con el rostro del fundador del Cartel de Medellín que él mismo ayudó a pintar.

"Sobre lo demás, jamás nos vamos a poner de acuerdo",

Bijlage 2: Uitingen van de industrie

[HTTP://WWW.SEMANA.COM/NACION/ARTICULO/ESCOBAR-VERDUGO-VICTIMAS-SERIE-TV/258170-3](http://www.semana.com/nacion/articulo/escobar-verdugo-victimas-serie-tv/258170-3)

2012/05/19 00:00

Escobar: el verdugo y las víctimas, en una serie de TV

Pablo Escobar, uno de los personajes más crueles de la historia del país, llega a la televisión. Pero la novedad es que la serie es contada por Juana Uribe y Camilo Cano, familiares de sus víctimas.

El actor Andrés Parra interpreta al capo. Su parecido físico y su interpretación son sorprendentes.

Las tragedias se toman a veces su tiempo para ser contadas. **Y casi siempre se cuentan desde el punto de vista de los malos. En el caso de Pablo Escobar, que sometió al país a un régimen de terror durante casi 20 años, la mayoría de los relatos han tenido como eje al capo.**¹⁰⁴ Desde Killing Pablo, el libro escrito hace una década por un estadounidense sobre la cacería de Escobar, hasta Los pecados de mi padre, el documental más reciente dirigido por un argentino y en el que el hijo del narcotraficante jugó un papel central. Precisamente, otro elemento común es que muchos de los relatos han venido de extranjeros.

Por eso ahora, cuando se van a cumplir 20 años de la muerte de ese genio del mal, cobra un interés especial que Juana Uribe, reconocida libretista y hoy vicepresidenta de Programación del Canal Caracol, y Camilo Cano, que se dedica a proyectos de comunicación, hayan decidido contar esa historia desde otro punto de vista: el de las víctimas.¹⁰⁵ Y tal vez nadie como ellos dos es tan indicado para hacerlo. Juana Uribe es hija de Maruja Pachón, que estuvo secuestrada por Pablo Escobar, y sobrina de Gloria Pachón, la esposa del inmolado Luis Carlos Galán. Camilo Cano, por su parte, es hijo de Guillermo Cano, el director de El Espectador, que fue asesinado por sicarios enviados por Escobar el 17 de diciembre de 1986.

La serie se llama Escobar: el patrón del mal, se debe estrenar a finales de este mes y es la más grande producción que ha hecho en su historia el Canal Caracol. Cada día de rodaje tiene un costo de cerca de 300 millones de pesos. Fue grabada en exteriores -en más de 450 locaciones en

¹⁰⁴ En bijna altijd worden ze verteld vanuit het oogpunt van de slechterik. In het geval van Pablo Escobar, die het land onderwierp aan een terrorregime gedurende bijna twintig jaar, het merendeel heeft als spil de *capo* gehad. Vertaling: Eveline Vente, op 21/07/2016.

¹⁰⁵ En daarom nu, twintig jaar na de dood van dit genie van slechtheid, is het van speciaal belang dat Juana Uribe, erkend schrijfster en vandaag de dag Vice-President van Programmering van het kanaal Caracol, en Camilo Cano, die werkt aan communicatieprojecten, besloten hebben deze geschiedenis vanuit een ander oogpunt te vertellen: dat van de slachtoffers. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

Bogotá, los Llanos Orientales, Medellín, la costa Atlántica y Miami-, con óptica de cine y con la participación de 1.300 actores. Juana Uribe, productora de la serie, y Camilo Cano hablaron con SEMANA.

SEMANA: ¿Cómo nació esta idea?

JUANA URIBE: Un día me llamó Camilo y me propuso que hiciéramos un proyecto con la historia de Pablo Escobar. Yo ya llevaba un tiempo pensando en eso porque había leído el libro de Alonso Salazar, La parábola de Pablo, y me gustaba mucho: me parecía una investigación juiciosa que no había sido cuestionada. Le propuse, entonces, que compráramos los derechos del libro. Además, él es hijo de Guillermo Cano y yo soy hija de Maruja Pachón y sobrina de Luis Carlos Galán: eso nos daba un aval para contar las cosas de una manera distinta.

CAMILO CANO: Ya había muchas series de televisión sobre el narcotráfico, pero ninguna representaba la versión de las víctimas. Decidimos contar, a través de la vida de Escobar, la historia de ciertos personajes -como Galán o como Cano- que tuvieron una gran importancia para el país. Las demás series han mitificado la vida de los mafiosos y no la de unos colombianos que trabajaron y dieron la vida por tener un mejor país.¹⁰⁶

SEMANA: ¿Qué diferencia hace que ustedes, que son familiares de víctimas de Pablo Escobar, cuenten lo que ocurrió?

J.U.: Cuando uno ha estado del lado de las víctimas y ve las series de televisión que se han hecho sobre los narcos en Colombia -y no es mi propósito hacer un juicio de valor-, uno ve que han mostrado la parte atractiva y, de cierta forma, han convertido a estos personajes en unos héroes. Y, al frente de ellos, sus oponentes son dibujados como "el periodista" o "el ministro", pero no con la dimensión que se merecen.¹⁰⁷

C.C.: Llevamos tres años en este proyecto y no ha sido sencillo. Para un canal no era fácil

¹⁰⁶ Er bestonden al veel televisieseries over drugssmokkel, maar geen één representeerde de versie van de slachtoffers. We besloten te vertellen, middels het leven van Escobar, de geschiedenis van bepaalde personen – zoals Galán of Cano – die van groot belang zijn geweest voor het land. De andere series hebben het leven van de mafiosos gemythificeerd, en niet dat van een stel Colombianen die werkten en hun leven hebben gegeven voor een beter land. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁰⁷ Wanneer iemand aan de zijde heeft geleefd van de slachtoffers, en de series op tv ziet die gemaakt zijn over de smokkelaars van Colombia – en het is niet mijn doel een waardeoordeel te vellen – zie je dat ze slechts de aantrekkelijke kant laten zien en op zekere manier deze karakters als helden proberen neer te zetten. En, tegenover hen worden hun tegenstanders afgebeeld als “de journalist” of “de minister”, maar niet met de dimensie die ze toebehoort. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

apostarle a esta idea, pero hemos tenido todo el apoyo de Caracol. Esta es una historia de ficción que se basa en la realidad que narra La parábola de Pablo y va a tocar muchas fibras. Nosotros queremos que se dé un debate sobre el pasado: no revivirlo por revivirlo. Esto hace parte de esa memoria histórica que aún no está consciente en la generación que hoy tiene 30 años. Queremos mostrar que eso se vivió y hacer un análisis de cómo fueron esos años para este país.¹⁰⁸

J.U.: Todos en este país, de manera directa o indirecta, hemos sido víctimas de un acto violento. Muchas veces se ha pasado por encima de las víctimas. Las historias se cuentan como una película de acción en la que uno ve a Terminator y él va pasando y matando gente y no nos importa a quién. Aquí quisimos que se entendiera que la muerte de un tendero, de un policía o de un director de un periódico no era una muerte más. Solamente si a esa persona uno le da una dimensión humana, es un muerto que duele, tiene trascendencia. Lo que queríamos nosotros es darle valor a esa pérdida.

C.C.: No podemos seguir haciendo series de narcos que hagan apología de ellos. Tenemos la responsabilidad de recordar que en este país hubo gente muy valiosa sacrificada durante la guerra.

SEMANA: Pero, ¿han pensado que puede ser un riesgo? Porque la percepción general es que en televisión siempre es más atractivo contar los hechos desde el punto de vista del malo...¹⁰⁹

J.U.: En este momento hay un buen clima para hacerlo porque ya se ha mostrado mucho la versión de los narcos. En ese sentido, Colombia es muy avanzado porque es capaz de contar su historia. México, por ejemplo, no lo ha empezado a hacer.¹¹⁰

C.C.: Nosotros no buscamos manipular la historia ni los hechos. Lo que sí tratamos es de mostrar

¹⁰⁸ We zijn drie jaar bezig geweest aan dit project en het is niet makkelijk geweest. Voor een kanaal is het niet makkelijk geweest op deze serie in te zetten, maar we hebben alle steun gekregen van Caracol. Dit is een fictionele geschiedenis die zich baseert op de waarheid die La Parábola de Pablo vertelt, en die veel te weeg gaat brengen. Wij willen dat het een debat over het verleden teweegbrengt, niet zo maar herleven om te herleven. Dit maakt deel uit van het historisch geheugen dat nog niet bewust leeft onder de generatie die nu 30 jaar is. Wij willen laten zien wat men meegemaakt heeft en analyseren hoe deze jaren voor het land geweest zijn. Vertaling: Eveline Vente, 17/07/2016.

¹⁰⁹ Maar, hebben jullie eraan gedacht dat het een risico kan zijn? Want de algemene visie is dat op televisie het altijd aantrekkelijker is de gebeurtenissen te vertellen vanuit het oogpunt van de slechterik... Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹¹⁰ Op dit moment is er een goed klimaat voor het te doen, omdat de versie van de smokkelaars al veel gezien is. Vanuit dit oogpunt is Colombia gegroeid, omdat het in staat is zijn geschiedenis te vertellen. Mexico is hier bijvoorbeeld nog niet aan begonnen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

parte de lo que se vive y cómo se vivió. Y si, al final, el televidente prefiere querer más a Escobar que a Galán, pues es decisión del televidente. Nosotros no estamos haciendo esto para que quieran a las víctimas y odien al verdugo. Estamos incluyendo otros personajes que fueron reales. No queremos que la gente solo quiera a un personaje que iba en el avión de Avianca porque murió. Queremos que entienda el drama que su familia vivió.¹¹¹

SEMANA: ¿Qué fue lo más difícil en este proceso?

J.U.: Había un punto delicado en el que yo insistí y era que teníamos que llamar por su nombre a quienes se habían opuesto a Escobar, porque cuando ellos se opusieron no lo hicieron con un alias o como 'el periodista'. Eran Luis Carlos Galán y Guillermo Cano y así murieron. Hicimos un trabajo con las familias y ellos aceptaron que pusiéramos los nombres.

C.C.: Para todos nosotros es muy difícil revivir esta parte de nuestra historia. Yo, por ejemplo, cuando leí el capítulo en el que asesinan a Guillermo Cano, reviví muchas cosas que tenía guardadas desde hace mucho tiempo. Ver a un personaje actuando como tu papá genera muchas situaciones encontradas.

J.U.: También hay cosas impresionantes como encontrar en el personaje de la mamá de Pablo Escobar lo que encontramos. Yo quisiera que la gente lo viera y entendiera lo que una mamá puede hacer en un hijo. No me cabe la menor duda de que hay amor, pero el amor con una equivocación infinita y profunda. Unos valores trastocados, mal interpretados y mal transmitidos.

SEMANA: Ustedes en la serie incluyen a la mamá diciéndole a Pablo Escobar: "Hijo, si va a hacer las cosas mal, hágalas bien". ¿Esa es de la vida real o de la ficción?

J.U.: Esa frase está en el libro de Alonso Salazar y, de verdad, hace parte de la manera de pensar de ella.

SEMANA: ¿No es extraño utilizar los nombres reales si se trata de una serie de ficción?¹¹²

¹¹¹ Wij zijn er niet op uit de gebeurtenissen of de geschiedenis te manipuleren. Wat we wel willen is laten zien hoe dit leeft en hoe dit beleefd is. En ja, als uiteindelijk de kijker partij kiest voor Escobar en niet voor Galán, dan is dit de keuze van de kijker. Wij doen dit niet zodat ze van de slachtoffers gaan houden en de boosdoener gaan haten. We voegen alleen andere personages toe die echt bestaan hebben. We willen niet dat de mensen van een personage gaan houden dat met Avianca vloog omdat deze dood is. We willen dat ze begrijpen wat voor drama de familie doorstaan heeft. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹¹² Is het niet gek echte namen te gebruiken in een fictieve serie? Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

J.U.: No, porque uno necesita recursos narrativos y eso implica inventarse cosas. Yo sé que en determinada época Escobar compró la Hacienda Nápoles y hay videos que lo muestran recorriendo la región en moto. Pero sobre cómo se hizo la negociación no hay información y toca retratarlo de alguna manera.¹¹³

SEMANA: ¿Qué personajes aparecen con su nombre real?

J.U.: Además de Escobar, Luis Carlos Galán, Guillermo Cano y Rodrigo Lara y sus esposas.

SEMANA: ¿Cómo fue el proceso de caracterización de cada uno de los personajes?

C.C.: Es un proceso riguroso que Juana ha seguido paso a paso. Tratamos de que cada uno de los actores se reuniera con la familia de los personajes que interpretan. El personaje de mi papá se reunió con Fernando Cano, mi hermano, y estuvieron hablando del tema. Lo que se buscaba era que él entendiera perfectamente el papel desde el personaje que iba a tener. Nicolás Montero, que interpreta a Luis Carlos Galán, vivió un poco con la familia Galán.

SEMANA: ¿Van a estar incluidos todos los episodios trágicos provocados por Escobar?

C.C.: Pues la serie narra la vida de Escobar, desde su nacimiento hasta su muerte. Alrededor de él están todos los hechos nacionales que ocurrieron: la muerte de Lara, la muerte de Cano, la muerte de Galán, de los policías, de los jueces y de los civiles. Es una serie dramática, en la que la muerte está presente todo el tiempo.¹¹⁴

SEMANA: ¿La familia de Escobar dio permiso para que se hiciera la serie?¹¹⁵

C.C.: No, nosotros nos basamos en La parábola de Pablo, que es una obra que no ha tenido ningún cuestionamiento. Además, es un personaje de reconocimiento nacional, que hace parte

¹¹³ Nee, want je hebt verhalende bronnen nodig en dat betekent dingen verzinnen. Ik weet dat op een bepaald moment Escobar de *hacienda Nápoles* kocht en er zijn filmpjes van hem reizend door de regio op een motor. Maar over hoe de onderhandelingen gegaan zijn is geen informatie en op één of andere manier moet het naverteld worden. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹¹⁴ Het is een dramaserie, waarin de dood continue aanwezig is. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016

¹¹⁵ Heeft de familie van Escobar toestemming gegeven de serie te maken? Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

de la historia del país y no hay que pedirle permiso a nadie para retratarlo.¹¹⁶

SEMANA: ¿Sienten odio por Pablo Escobar?

J.U.: Yo me acuerdo más de sentir una profunda desesperanza cuando el Estado no lograba hacer nada. Cuando ya lo sometieron, cuando supe que lo habían abatido, yo dije: "ok, ya". Todo ese poderío quedó en un tejado. Y pasamos la página.

C.C.: Cuando Escobar mató a mi papá yo tenía 20 años. En ese momento estábamos solos e indefensos, como la mayoría de la población colombiana. Muchas veces yo me pregunté qué haría si me encontrara a Pablo Escobar de frente y nunca encontré otra respuesta diferente que buscar que se hiciera justicia. Hoy en día no se ha hecho justicia en el proceso de Guillermo Cano. Pero esta serie no busca decantar lo que sentimos nosotros, sino generar un referente histórico para que la gente entienda lo que pasó. Recuerdo la soledad de esa época y el sentimiento de vulnerabilidad.

J.U.: Una de las cosas más impresionantes de la serie es ver esos 20 años en su conjunto. Uno dice: ¿cómo logramos sobrevivir? Porque hoy nos acordamos de cosas aisladas, pero cuando uno lo ve completo en la serie se da cuenta de que estábamos en un régimen de terror, absolutamente maniatados e impotentes. Y al mismo tiempo uno ve esos personajes que se le opusieron de una manera tan valiente que a veces uno se pregunta si tal vez desconocían la capacidad de hacer daño de ese hombre.¹¹⁷

SEMANA: ¿Hay algo de catarsis para ustedes?

C.C.: Pues la verdad no sé si haya o no. Creo que se debe mostrar lo que pasó para nunca volver atrás. Esta época significó un cambio fundamental en la historia del país y en el modo de actuar de la sociedad colombiana. Por eso nos parecía importante mostrar este producto y, al final, ver

¹¹⁶ Nee. Wij hebben ons gebaseerd op La Parábola de Pablo, een werk dat geen enkele keer in twijfel gebracht is. Bovendien is het een nationaal erkend personage, dat onderdeel vormt van de geschiedenis van het land en er hoeft aan niemand toestemming gevraagd te worden om dat na te vertellen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹¹⁷ Eén van de meest indrukwekkende dingen van de serie is deze twintig jaar samengevat te zien. Men zegt: hoe hebben we dit overleefd? Want vandaag herinneren we ons de dingen ver weg, maar wanneer iemand de serie compleet ziet wordt hij zich ervan bewust dat we in een terrorregime leefden, helemaal vastgebonden en machteloos. En op hetzelfde moment ziet iemand de personages die zich zo dapper tegen hem afzetten, dat iemand zich misschien afvraagt of misschien onderschat werd hoe groot het gevaar van deze man was. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

si logramos o no entender nuestra identidad.¹¹⁸

J.U.: Yo quiero que la gente entienda que en esa época se hizo mucho daño y que se perdió un capital humano muy importante para el país. Y si el día de mañana la familia de Escobar quiere salir y contar su propia historia, yo creo que también sería importante.¹¹⁹ Un país que ha sufrido tanta violencia tiene que narrarla una y mil veces hasta que entendamos qué fue lo que pasó.

El patrón del mal

La serie televisiva sobre Pablo Escobar deja la impresión escalofriante de que, si el poder y la fortuna no le hubieran empujado a excesos patológicos, podría haber llegado a ser presidente de Colombia

25 AGO 2013 - 00:00 CEST

http://elpais.com/elpais/2013/08/22/opinion/1377179779_669163.html

FERNANDO VICENTE

La serie de la televisión colombiana *Escobar, el patrón del mal* ha tenido mucho éxito en su país de origen y no cabe duda que lo tendrá en todos los lugares donde se exhiba. Está muy bien hecha, escrita y dirigida, y Andrés Parra, el actor que encarna al famoso narcotraficante Pablo Emilio Escobar Gaviria, lo hace con enorme talento.¹²⁰ Sin embargo, a diferencia de lo que ocurre con otras grandes series televisivas, como las norteamericanas *The Wire* o *24*, ésta se sigue con incomodidad, un difuso malestar provocado por la sensación de que, a diferencia de lo que aquéllas relatan, *Escobar, el patrón del mal* no es ficción sino la descripción más o menos

¹¹⁸ Ik weet niet of de waarheid bestaat. Ik denk dat je moet laten zien wat er gebeurd is, om nooit meer terug te keren. Deze periode betekende een fundamentele verandering in de geschiedenis van het land en in de manier van doen van de Colombiaanse maatschappij. Daarom leek het ons belangrijk dit product te laten zien en, uiteindelijk, te kijken of we onze identiteit begrijpen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹¹⁹ Ik wil dat de mensen begrijpen dat in dit tijdperk veel schade aangericht is en een groot menselijk kapitaal verloren gegaan is. En als morgen de familie van Escobar hun kant van de geschiedenis wil vertellen, dan denk ik dat dat ook belangrijk is. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹²⁰ De Colombiaanse televisieserie *Escobar, el Patrón del Mal* heeft veel succes gehad in het land waar het vandaan kwam en er is geen twijfel dat het dat ook zal hebben in andere landen waar het zal worden uitgezonden. Hij is goed gemaakt, geschreven en gedirigeerd, en Andres Parra, de acteur die incarneert in de bekende drugsmokkelaar Pablo Emilio Escobar Gaviria, doet dat met enorm talent. Vertaling: Eveline Vente 21/07/2016.

fidedigna de una pesadilla que padeció Colombia durante unos años que vivió no bajo el imperio de la ley sino del narcotráfico.¹²¹

Porque los 74 episodios que acabo de ver, aunque se toman algunas libertades con la historia real y han cambiado algunos nombres propios, dan un testimonio muy genuino, fascinante e instructivo sobre la violenta modernización económica y social —un verdadero terremoto— que trajo a la aletargada sociedad colombiana la conversión, por obra del genio empresarial de Pablo Escobar, de lo que debía ser en los años setenta una industria artesanal, en la capital mundial de la producción y comercio clandestinos de la cocaína. Desafortunadamente, este aspecto de la trayectoria de Escobar —su mirada de laboratorios en la cordillera y en las selvas, las rutas clandestinas por las que la droga, cuya materia prima al principio era importada de Perú, Bolivia y Ecuador, y refinada en Colombia, luego se exportaba de allí a Estados Unidos y al resto del mundo— está apenas reseñado en la serie, que se concentra en la experiencia familiar del narcotraficante, sus vidas pública y clandestina, sus delirios y sus horrendos crímenes.

Su ambición era tan grande como su falta de escrúpulos, y los delirios y rabietas que lo inducían a ejercitar la crueldad con el refinamiento y frialdad de un personaje del marqués de Sade contrastaban curiosamente con su complejo de Edipo mal resuelto que lo convertía en un corderillo frente a la recia matriarca que fue su madre y su condición de esposo modelo y padre amantísimo.¹²² Cuando se antojaba de una “virgencita”, sus sicarios le procuraban una y luego la mandaba matar para borrar las pistas.¹²³ Siempre se consideró a sí mismo “un hombre de izquierda” y cuando regalaba casas a los pobres, les construía zoológicos y ofrecía grandes espectáculos deportivos, como cuando hacía explotar coches bomba que despanzuraban a centenares de inocentes, estaba convencido, según aseguraba en sus retóricas proclamas, de estar luchando por la justicia y los derechos humanos. Como creó millares de empleos —lícitos e ilícitos—, era pródigo y derrochador y encarnó la idea de que uno podía hacerse rico de la noche a la mañana pegando tiros, fue un ídolo en los barrios marginales de Medellín y por eso, a su muerte, millares de pobres lo lloraron, llamándolo un santo y un segundo Jesucristo. Él, al igual

¹²¹ Desalniettemin, ondanks wat er gebeurt met de meeste grote televisieseries, zoals de Noord-Amerikaanse *the Wire* of *24*, gaat deze gepaard met een ongemakkelijkheid, een diffuus slecht gevoel veroorzaakt door de sensatie dat, ondanks wat anderen beweren, *Escobar, El Patrón del Mal* geen fictie is, maar de min of meer waarheidsgetrouwe beschrijving van de nachtmerrie die Colombia teisterde gedurende een paar jaar waarin niet de wet handhaafde, maar de drugssmokkel. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹²² Zijn ambitie was zo groot als zijn gebrek aan twijfels, en het delirium en het ijlen en tieren dat hem bewogen om de gruweligheden uit te oefenen met de verfijning en koudbloedigheid van een markies van Sade, contrasteren gek genoeg met een onopgelost Edipo-complex dat hem converteerde in een lam onder de zware matriarch van zijn moeder onder de voorwaarden van voorbeeldig echtgenoot en geliefde vader. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹²³ Wanneer hij zin had in een “maagdje”, zorgden zijn huurmoordenaars voor iemand, die ze later weer lieten vermoorden om de sporen uit te wissen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

que su familia y su ejército de rufianes, era católico practicante y muy devoto del Santo Niño de Atocha.

Su fortuna fue gigantesca, aunque nadie ha podido calcularla con precisión, y acaso no fue exagerado que en algún momento se dijera de él que era el hombre más rico del mundo. Eso lo convirtió en el personaje más poderoso de Colombia, poco menos que en el amo del país: podía transgredir todas las leyes a su capricho, comprar políticos, militares, funcionarios, jueces, o torturar, secuestrar y asesinar a quienes se atrevían a oponérsele (a ellos y a veces también a sus familias). Lo que es notable es que, ante la alternativa en que Pablo Escobar convirtió la vida para los colombianos —“plata o plomo”— hubiera gente como el periodista Guillermo Cano, dueño y director del diario *El Espectador* y su heroica familia, y un puñado de jueces, militares y políticos que no se dejaron comprar ni intimidar y prefirieron morir, como Luis Carlos Galán y el ministro Rodrigo Lara Bonilla, o arruinarse antes que ceder a las exigencias demenciales del narcotraficante.

Lo que produce escalofríos viendo esta serie es la impresión que deja en el espectador de que, si el poder y la fortuna de que disponía no lo hubieran empujado en los años finales de su vida a excesos patológicos y a malquistarse con sus propios socios, a los que extorsionaba y mandaba asesinar, y se hubiera resignado a un papel menos histriónico y exhibicionista, Pablo Escobar podría haber llegado a ser, hoy, presidente de Colombia, o, acaso, el dueño en la sombra de ese país. Lo perdió la soberbia, el creerse todopoderoso, el generar tantos enemigos en su propio entorno y producir tanto miedo y terror con los asesinatos colectivos de los coches bomba que hacía explotar en las ciudades a las horas punta para que el Estado se sometiera a sus consignas, que sus propios compinches se apandillaran contra él y fueran un factor principalísimo en su decadencia y final.

Si un novelista pusiera en una novela algunos de los episodios que Pablo Escobar protagonizó, su historia fracasaría estruendosamente por inverosímil. Acaso el más delirante y jocoso sea el de su “entrega” al Gobierno colombiano, luego de haberle dado gusto éste en firmar decretos garantizando que ningún colombiano sería jamás extraditado a los Estados Unidos —la justicia norteamericana era el cuco de los narcos— y de construirle una cárcel privada, “La Catedral”, de acuerdo a sus requerimientos y necesidades. Es decir: billares, piscina, discoteca, un prestigioso chef, equipos sofisticados de radio y televisión, y el derecho de elegir y vetar a la guardia encargada de vigilar el exterior de la prisión. Escobar se instaló en “La Catedral” con sus armas, sus sicarios, y siguió dirigiendo desde allí su negocio transnacional. Cuando quería, salía a Medellín a divertirse y, otras veces, organizaba orgías en la supuesta cárcel, con músicos y prostitutas que le acarreaban sus esbirros. En la misma cárcel se permitió asesinar a dos

destacados socios suyos del cartel de Medellín porque no quisieron dejarse extorsionar. Como el escándalo fue enorme y la opinión pública reaccionó con indignación, el Gobierno intentó trasladarlo a una cárcel de verdad. Entonces, Escobar y sus pistoleros, alertados por los guardias a los que tenían en planilla, huyeron. Todavía alcanzó a desatar una serie de asesinatos ciegos, pero ya estaba tocado. Los Pepes (Perseguidos por Pablo Escobar) habían comenzado a actuar.

La represión de la droga solo sirve para generar engendros destructivos como el que creó Escobar

¿Quiénes eran los Pepes? Una asociación de rufianes, varios de ellos ex socios de Escobar en el tráfico de cocaína, el cartel de Cali que fue siempre adversario del de Medellín, las guerrillas ultraderechistas (comités de autodefensa) de Antioquia, y otros enemigos del mundo del hampa que Escobar había ido generando con sus caprichos y prepotencias a lo largo de su carrera. Ellos comprendieron que la visibilidad que había alcanzado aquel personaje ponía en peligro toda la industria del narcotráfico. Asesinaron a sus colaboradores, prepararon emboscadas, se convirtieron en informantes de las autoridades. En menos de un año el imperio de Pablo Escobar se desintegró. Su final no pudo ser más patético: acompañado de un solo guardaespaldas — todos los otros estaban muertos, presos o se habían pasado al enemigo— escondido en una casita muy modesta y delirando con el proyecto de ir a refugiarse en alguna guerrilla de las montañas, fue al fin cazado por un comando policial y militar que lo abatió a balazos.

La muerte de Escobar, ese pionero de los tiempos heroicos, no acabó con la industria del narcotráfico. Ésta es en nuestros días mucho más moderna, sofisticada e invisible que entonces. Colombia ya no tiene la hegemonía de antaño. Se ha descentralizado y campea también en México, América Central, Venezuela, Brasil, y los que eran sólo países productores de pasta básica, como Perú, Bolivia y Ecuador ahora compiten asimismo en el refinado y la comercialización y, al igual que en Colombia, tienen guerrillas y ejércitos privados a su servicio. La fuente principal de la corrupción, en nuestros días la gran amenaza para el proceso de democratización política y modernización económica que vive América Latina, sigue siendo y lo será cada vez más el narcotráfico.¹²⁴ Hasta que por fin se abra camino del todo la idea de que la represión de la droga sólo sirve para crear engendros destructivos como el que construyó Pablo Escobar y que la delincuencia asociada a ella sólo desaparecerá cuando se legalice su consumo y

¹²⁴ De voornaamste bron van corruptie, in deze dagen de grootste bedreiging van het proces naar politieke democratie en economische modernisering dat Latijns Amerika doormaakt, is de drugsmokkel en dit zal blijven toenemen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

las enormes sumas que ahora se invierten en combatirla se gasten en campañas de rehabilitación y prevención.¹²⁵

<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-18501839>

Colombian TV drama about drug lord Pablo Escobar a hit

By Arturo WallaceBBC Mundo, Bogota

21 June 2012

From the section [Latin America & Caribbean](#)

He is the drug lord who defined an era, turning the cocaine trade into a multi-million dollar business and killing whoever dared to stand in his way.

Now, more than 18 years after being gunned down on a rooftop in the city of Medellin, everybody in Colombia is once again talking about Pablo Escobar.

The country's biggest television network, Caracol, is currently showing a 63-episode drama series about the life of the boss of the Medellin drug cartel.

The fierce debate about the series, which began even before it started, shows how controversial a figure Escobar remains.

Colombian television has dealt with the world of drug trafficking many times before.

But Escobar: The Boss of Evil is not your run-of-the-mill soap opera.

With a cast of some 1,300, and filmed in more than 450 different locations, it is one of Caracol's most ambitious productions.

The series was produced by relatives of two of Escobar's most high-profile victims: Luis Carlos Galan, a presidential candidate who made the fight against drugs the cornerstone of his campaign, and Guillermo Cano, the publisher of the daily newspaper El Espectador.

The producers say their aim was historical accuracy.

¹²⁵ Totdat eindelijk het pad geopend wordt van het hele idee dat de onderdrukking van drugs alleen dient om monsterlijke gedachten te creëren, zoals Pablo Escobar dit deed, en dat de criminaliteit die hiermee gepaard gaat alleen zal verdwijnen wanneer het gebruik gelegaliseerd zal worden, en de enorme bedragen die nu geïnvesteerd worden om de drugs te bestrijden in campagnes voor preventie en rehabilitatie gestoken zal worden. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

The show is also the first to openly use the name of the man who once was the world's biggest drug trafficker and Colombia's public enemy number one.

"It was like something really bad happened within the family and we needed to wait for time to pass before we could address the issue," series director Carlos Moreno told the BBC.

All-out war

Mr Moreno says he wanted the series to be as much about Escobar as his many victims, who included rival drug traffickers, policemen, politicians, and journalists.

Many innocent civilians were also caught up in his war against the Colombian state as he resisted efforts to extradite him to the US.

In the 1980s and early 1990s, Escobar and his cartel turned Medellin into a byword for violence, and the most conservative estimates hold him responsible for some 4,000 deaths.

But Escobar was not universally despised.

His memory is still cherished in some of Medellin's poorest neighbourhoods, where he used to build houses and football pitches and was regarded by some as a local Robin Hood.

"There still are people who hate him and people who love him dearly," Andres Parra, the actor who plays Escobar in the series, told the BBC.

"He was a very complex character: a great son, a great husband, a great father, a great friend, who also had the capacity to inflict a great deal of pain and terror.

"He claimed to be a defender of human rights who was also able to order the bombing of a commercial plane."

Must-see TV

For Mr Parra, Escobar's contradictory personality is what makes him such a compelling character to play.

And it can also explain why the first episode of the series, broadcast on 28 May, attracted a record 11 million viewers. Escobar's grave has become a tourist attraction in Medellin

Many Colombians also seem to have adjusted their routines in order to not miss the programme, which is on every weekday night.

But in a country that is still waging a painful and bloody war against the cocaine trade, not everybody approves of giving a drug lord such top billing.

Colombia has tried hard to overcome the association with drugs and violence it earned during the Escobar era.

There are fears his rags-to-riches story could inspire a new generation of drug traffickers.

Indeed, as a self-made man who made it to Forbes magazine ranking of the world's 10 wealthiest men, Escobar embodied the ambitions and dreams of many poor Colombians.

And, by doing so, he also offered them a rationale to justify the cocaine trade.

"Drug trafficking has been the promise of social change," said Mr Moreno.

Lessons of the past

For the director of *The Boss of Evil*, that is precisely why it is also important to make sure younger Colombians fully understand the pain caused by the biggest drug lord of them all.

"I know who Escobar was, but what I know about him I know because of my family," Marcela Mendez, a 18-year-old student, told the BBC.

"I was only three years old (when Pablo Escobar died) but those things are never forgotten, because of what our families had to go through, bombs exploded when they were on the streets," said Antonio Pinillos.

"I think in Colombia everybody knows who Escobar was, although I'm not so sure my generation knows all the truth."

Mr Pinillos said he believed Caracol Television's main aim in dramatising such a painful period of the country's recent history was big ratings.

But he also feels the show can help to fill in some gaps.

For director Carlos Moreno, the silence about some parts of the Escobar story is explained by the close ties the drug lord had with many politicians and businessmen.

"And there still are many (uncovered) links: political, economic, social," Mr Moreno said.

That might be why the series has proved so controversial. But it may also be the reason why it was necessary.

Bijlage 3: Uitspraken van critici en journalisten in de pers

El patrón del mal

La serie televisiva sobre Pablo Escobar deja la impresión escalofriante de que, si el poder y la fortuna no le hubieran empujado a excesos patológicos, podría haber llegado a ser presidente de Colombia

http://elpais.com/elpais/2013/08/22/opinion/1377179779_669163.html

FERNANDO VICENTE

La serie de la televisión colombiana *Escobar, el patrón del mal* ha tenido mucho éxito en su país de origen y no cabe duda que lo tendrá en todos los lugares donde se exhiba. Está muy bien hecha, escrita y dirigida, y Andrés Parra, el actor que encarna al famoso narcotraficante Pablo Emilio Escobar Gaviria, lo hace con enorme talento.¹²⁶ Sin embargo, a diferencia de lo que ocurre con otras grandes series televisivas, como las norteamericanas *The Wire* o *24*, ésta se sigue con incomodidad, un difuso malestar provocado por la sensación de que, a diferencia de lo que aquéllas relatan, *Escobar, el patrón del mal* no es ficción sino la descripción más o menos fidedigna de una pesadilla que padeció Colombia durante unos años que vivió no bajo el imperio de la ley sino del narcotráfico.¹²⁷

Porque los 74 episodios que acabo de ver, aunque se toman algunas libertades con la historia real y han cambiado algunos nombres propios, dan un testimonio muy genuino, fascinante e instructivo sobre la violenta modernización económica y social —un verdadero terremoto— que trajo a la aletargada sociedad colombiana la conversión, por obra del genio empresarial de Pablo Escobar, de lo que debía ser en los años setenta una industria artesanal, en la capital mundial de la producción y comercio clandestinos de la cocaína. Desafortunadamente, este aspecto de la trayectoria de Escobar —su mirada de laboratorios en la cordillera y en las selvas, las rutas clandestinas por las que la droga, cuya materia prima al principio era importada de Perú, Bolivia y Ecuador, y refinada en Colombia, luego se exportaba de allí a Estados Unidos y al resto del

¹²⁶ De Colombiaanse televisieserie *Escobar, el Patrón del Mal* heeft veel succes gehad in het land waar het vandaan kwam en er is geen twijfel dat het dat ook zal hebben in andere landen waar het zal worden uitgezonden. Hij is goed gemaakt, geschreven en gedirigeerd, en Andres Parra, de acteur die incarneert in de bekende drugsmokkelaar Pablo Emilio Escobar Gaviria, doet dat met enorm talent. Vertaling: Eveline Vente 21/07/2016.

¹²⁷ Desalniettemin, ondanks wat er gebeurt met de meeste grote televisieseries, zoals de Noord-Amerikaanse *the Wire* of *24*, gaat deze gepaard met een ongemakkelijkheid, een diffuus slecht gevoel veroorzaakt door de sensatie dat, ondanks wat anderen beweren, *Escobar, El Patrón del Mal* geen fictie is, maar de min of meer waarheidsgetrouwe beschrijving van de nachtmerrie die Colombia teisterde gedurende een paar jaar waarin niet de wet handhaafde, maar de drugsmokkel. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

mundo— está apenas reseñado en la serie, que se concentra en la experiencia familiar del narcotraficante, sus vidas pública y clandestina, sus delirios y sus horrendos crímenes.

Su ambición era tan grande como su falta de escrúpulos, y los delirios y rabietas que lo inducían a ejercitar la crueldad con el refinamiento y frialdad de un personaje del marqués de Sade contrastaban curiosamente con su complejo de Edipo mal resuelto que lo convertía en un corderillo frente a la recia matriarca que fue su madre y su condición de esposo modelo y padre amantísimo.¹²⁸ Cuando se antojaba de una “virgencita”, sus sicarios le procuraban una y luego la mandaba matar para borrar las pistas.¹²⁹ Siempre se consideró a sí mismo “un hombre de izquierda” y cuando regalaba casas a los pobres, les construía zoológicos y ofrecía grandes espectáculos deportivos, como cuando hacía explotar coches bomba que despanzuraban a centenares de inocentes, estaba convencido, según aseguraba en sus retóricas proclamas, de estar luchando por la justicia y los derechos humanos. Como creó millares de empleos —lícitos e ilícitos—, era pródigo y derrochador y encarnó la idea de que uno podía hacerse rico de la noche a la mañana pegando tiros, fue un ídolo en los barrios marginales de Medellín y por eso, a su muerte, millares de pobres lo lloraron, llamándolo un santo y un segundo Jesucristo. Él, al igual que su familia y su ejército de rufianes, era católico practicante y muy devoto del Santo Niño de Atocha.

Su fortuna fue gigantesca, aunque nadie ha podido calcularla con precisión, y acaso no fue exagerado que en algún momento se dijera de él que era el hombre más rico del mundo. Eso lo convirtió en el personaje más poderoso de Colombia, poco menos que en el amo del país: podía transgredir todas las leyes a su capricho, comprar políticos, militares, funcionarios, jueces, o torturar, secuestrar y asesinar a quienes se atrevían a oponérsele (a ellos y a veces también a sus familias). Lo que es notable es que, ante la alternativa en que Pablo Escobar convirtió la vida para los colombianos —“plata o plomo”— hubiera gente como el periodista Guillermo Cano, dueño y director del diario *El Espectador* y su heroica familia, y un puñado de jueces, militares y políticos que no se dejaron comprar ni intimidar y prefirieron morir, como Luis Carlos Galán y el ministro Rodrigo Lara Bonilla, o arruinarse antes que ceder a las exigencias demenciales del narcotraficante.

¹²⁸ Zijn ambitie was zo groot als zijn gebrek aan twijfels, en het delirium en het ijlen en tieren dat hem bewogen om de gruwelijkheden uit te oefenen met de verfijning en koudbloedigheid van een markies van Sade, contrasteren gek genoeg met een onopgelost Edipo-complex dat hem converteerde in een lam onder de zware matriarch van zijn moeder onder de voorwaarden van voorbeeldig echtgenoot en geliefde vader. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹²⁹ Wanneer hij zin had in een “maagdje”, zorgden zijn huurmoordenaars voor iemand, die ze later weer lieten vermoorden om de sporen uit te wissen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

Lo que produce escalofríos viendo esta serie es la impresión que deja en el espectador de que, si el poder y la fortuna de que disponía no lo hubieran empujado en los años finales de su vida a excesos patológicos y a malquistarse con sus propios socios, a los que extorsionaba y mandaba asesinar, y se hubiera resignado a un papel menos histriónico y exhibicionista, Pablo Escobar podría haber llegado a ser, hoy, presidente de Colombia, o, acaso, el dueño en la sombra de ese país. Lo perdió la soberbia, el creerse todopoderoso, el generar tantos enemigos en su propio entorno y producir tanto miedo y terror con los asesinatos colectivos de los coches bomba que hacía explotar en las ciudades a las horas punta para que el Estado se sometiera a sus consignas, que sus propios compinches se apandillaran contra él y fueran un factor principalísimo en su decadencia y final.

Si un novelista pusiera en una novela algunos de los episodios que Pablo Escobar protagonizó, su historia fracasaría estruendosamente por inverosímil. Acaso el más delirante y jocoso sea el de su “entrega” al Gobierno colombiano, luego de haberle dado gusto éste en firmar decretos garantizando que ningún colombiano sería jamás extraditado a los Estados Unidos —la justicia norteamericana era el cuco de los narcos— y de construirle una cárcel privada, “La Catedral”, de acuerdo a sus requerimientos y necesidades. Es decir: billares, piscina, discoteca, un prestigioso chef, equipos sofisticados de radio y televisión, y el derecho de elegir y vetar a la guardia encargada de vigilar el exterior de la prisión. Escobar se instaló en “La Catedral” con sus armas, sus sicarios, y siguió dirigiendo desde allí su negocio transnacional. Cuando quería, salía a Medellín a divertirse y, otras veces, organizaba orgías en la supuesta cárcel, con músicos y prostitutas que le acarreaban sus esbirros. En la misma cárcel se permitió asesinar a dos destacados socios suyos del cartel de Medellín porque no quisieron dejarse extorsionar. Como el escándalo fue enorme y la opinión pública reaccionó con indignación, el Gobierno intentó trasladarlo a una cárcel de verdad. Entonces, Escobar y sus pistoleros, alertados por los guardias a los que tenían en planilla, huyeron. Todavía alcanzó a desatar una serie de asesinatos ciegos, pero ya estaba tocado. Los Pepes (Perseguidos por Pablo Escobar) habían comenzado a actuar.

La represión de la droga solo sirve para generar engendros destructivos como el que creó Escobar

¿Quiénes eran los Pepes? Una asociación de rufianes, varios de ellos ex socios de Escobar en el tráfico de cocaína, el cartel de Cali que fue siempre adversario del de Medellín, las guerrillas ultraderechistas (comités de autodefensa) de Antioquia, y otros enemigos del mundo del hampa que Escobar había ido generando con sus caprichos y prepotencias a lo largo de su carrera. Ellos comprendieron que la visibilidad que había alcanzado aquel personaje ponía en peligro toda la industria del narcotráfico. Asesinaron a sus colaboradores, prepararon emboscadas, se

convirtieron en informantes de las autoridades. En menos de un año el imperio de Pablo Escobar se desintegró. Su final no pudo ser más patético: acompañado de un solo guardaespaldas — todos los otros estaban muertos, presos o se habían pasado al enemigo— escondido en una casita muy modesta y delirando con el proyecto de ir a refugiarse en alguna guerrilla de las montañas, fue al fin cazado por un comando policial y militar que lo abatió a balazos.

La muerte de Escobar, ese pionero de los tiempos heroicos, no acabó con la industria del narcotráfico. Ésta es en nuestros días mucho más moderna, sofisticada e invisible que entonces. Colombia ya no tiene la hegemonía de antaño. Se ha descentralizado y campea también en México, América Central, Venezuela, Brasil, y los que eran sólo países productores de pasta básica, como Perú, Bolivia y Ecuador ahora compiten asimismo en el refinado y la comercialización y, al igual que en Colombia, tienen guerrillas y ejércitos privados a su servicio. La fuente principal de la corrupción, en nuestros días la gran amenaza para el proceso de democratización política y modernización económica que vive América Latina, sigue siendo y lo será cada vez más el narcotráfico.¹³⁰ Hasta que por fin se abra camino del todo la idea de que la represión de la droga sólo sirve para crear engendros destructivos como el que construyó Pablo Escobar y que la delincuencia asociada a ella sólo desaparecerá cuando se legalice su consumo y las enormes sumas que ahora se invierten en combatirla se gasten en campañas de rehabilitación y prevención.¹³¹

<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-18501839>

Colombian TV drama about drug lord Pablo Escobar a hit

By Arturo WallaceBBC Mundo, Bogota

21 June 2012

From the section [Latin America & Caribbean](#)

¹³⁰ De voornaamste bron van corruptie, in deze dagen de grootste bedreiging van het proces naar politieke democratie en economische modernisering dat Latijns Amerika doormaakt, is de drugssmokkel en dit zal blijven toenemen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹³¹ Totdat eindelijk het pad geopend wordt van het hele idee dat de onderdrukking van drugs alleen dient om monsterlijke gedochten te creëren, zoals Pablo Escobar dit deed, en dat de criminaliteit die hiermee gepaard gaat alleen zal verdwijnen wanneer het gebruik gelegaliseerd zal worden, en de enorme bedragen die nu geïnvesteerd worden om de drugs te bestrijden in campagnes voor preventie en rehabilitatie gestoken zal worden. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

He is the drug lord who defined an era, turning the cocaine trade into a multi-million dollar business and killing whoever dared to stand in his way.

Now, more than 18 years after being gunned down on a rooftop in the city of Medellin, everybody in Colombia is once again talking about Pablo Escobar.

The country's biggest television network, Caracol, is currently showing a 63-episode drama series about the life of the boss of the Medellin drug cartel.

The fierce debate about the series, which began even before it started, shows how controversial a figure Escobar remains.

Colombian television has dealt with the world of drug trafficking many times before.

But Escobar: The Boss of Evil is not your run-of-the-mill soap opera.

With a cast of some 1,300, and filmed in more than 450 different locations, it is one of Caracol's most ambitious productions.

The series was produced by relatives of two of Escobar's most high-profile victims: Luis Carlos Galan, a presidential candidate who made the fight against drugs the cornerstone of his campaign, and Guillermo Cano, the publisher of the daily newspaper El Espectador.

The producers say their aim was historical accuracy.

The show is also the first to openly use the name of the man who once was the world's biggest drug trafficker and Colombia's public enemy number one.

"It was like something really bad happened within the family and we needed to wait for time to pass before we could address the issue," series director Carlos Moreno told the BBC.

All-out war

Mr Moreno says he wanted the series to be as much about Escobar as his many victims, who included rival drug traffickers, policemen, politicians, and journalists.

Many innocent civilians were also caught up in his war against the Colombian state as he resisted efforts to extradite him to the US.

In the 1980s and early 1990s, Escobar and his cartel turned Medellin into a byword for violence, and the most conservative estimates hold him responsible for some 4,000 deaths.

But Escobar was not universally despised.

His memory is still cherished in some of Medellin's poorest neighbourhoods, where he used to build houses and football pitches and was regarded by some as a local Robin Hood.

"There still are people who hate him and people who love him dearly," Andres Parra, the actor who plays Escobar in the series, told the BBC.

"He was a very complex character: a great son, a great husband, a great father, a great friend, who also had the capacity to inflict a great deal of pain and terror.

"He claimed to be a defender of human rights who was also able to order the bombing of a commercial plane."

Must-see TV

For Mr Parra, Escobar's contradictory personality is what makes him such a compelling character to play.

And it can also explain why the first episode of the series, broadcast on 28 May, attracted a record 11 million viewers. Escobar's grave has become a tourist attraction in Medellin

Many Colombians also seem to have adjusted their routines in order to not miss the programme, which is on every weekday night.

But in a country that is still waging a painful and bloody war against the cocaine trade, not everybody approves of giving a drug lord such top billing.

Colombia has tried hard to overcome the association with drugs and violence it earned during the Escobar era.

There are fears his rags-to-riches story could inspire a new generation of drug traffickers.

Indeed, as a self-made man who made it to Forbes magazine ranking of the world's 10 wealthiest men, Escobar embodied the ambitions and dreams of many poor Colombians.

And, by doing so, he also offered them a rationale to justify the cocaine trade.

"Drug trafficking has been the promise of social change," said Mr Moreno.

Lessons of the past

For the director of The Boss of Evil, that is precisely why it is also important to make sure younger Colombians fully understand the pain caused by the biggest drug lord of them all.

"I know who Escobar was, but what I know about him I know because of my family," Marcela Mendez, a 18-year-old student, told the BBC.

"I was only three years old (when Pablo Escobar died) but those things are never forgotten, because of what our families had to go through, bombs exploded when they were on the streets," said Antonio Pinillos.

"I think in Colombia everybody knows who Escobar was, although I'm not so sure my generation knows all the truth."

Mr Pinillos said he believed Caracol Television's main aim in dramatising such a painful period of the country's recent history was big ratings.

But he also feels the show can help to fill in some gaps.

For director Carlos Moreno, the silence about some parts of the Escobar story is explained by the close ties the drug lord had with many politicians and businessmen.

"And there still are many (uncovered) links: political, economic, social," Mr Moreno said.

That might be why the series has proved so controversial. But it may also be the reason why it was necessary.

<http://latino.foxnews.com/latino/news/2012/05/26/life-colombian-drug-lord-pablo-escobar-soon-on-tv/>

Life of Colombian drug lord Pablo Escobar soon on TV

Published May 26, 2012

[EFE](#)

Ovidio Castro Medina

The life of notorious Colombian drug lord Pablo Escobar can soon be followed on the small screen in a series that recounts his reign over a vast criminal empire during the 1980s and early 1990s when he terrorized his country with murders and car bombs.

"Escobar, el Patron del Mal" (Escobar, Boss of Evil) is the title of this 63-episode series set to premiere next week on Caracol Television, produced by Juana Uribe and written by Camilo Cano, both victims of the kingpin, and which will air more than 20 years after his death.

Juana Uribe is the daughter of Maruja Pachon, a journalist kidnapped by Escobar in November 1990 and niece of Gloria Pachon de Galan, wife of Luis Carlos Galan, slain by the cartel boss's hired guns in August 1989.

Camilo Cano is the son of journalist Guillermo Cano, editor of the daily El Espectador who was murdered on Dec. 17, 1989 on orders of the drug lord.

Though a great number of "narcoserries" have been produced in Colombia, which in some cases have extolled the drug traffickers, in this case the cartel boss is pitilessly represented as a person who started his criminal career smuggling cigarettes and stealing cemetery stones, and who rose to occupy a seat in Congress.

"Modern generations don't know who Pablo Escobar was, a person who permeated the life of Colombians for 20 years," Uribe told Efe, adding that the series "does not praise" the man with the thick moustache and enough money to get practically everything he ever wanted.

Such was his power that at one time he offered to pay off Colombia's foreign debt. He had collections of vintage cars, costly motorcycles, works of art, extravagant homes with golden faucets and even a private zoo.

According to Uribe, the series shows who Escobar really was, a man who spent an incredible amount just on all the rubber bands he needed to bundle up the wads of dollars that came from selling tons of cocaine in the United States and Europe, for which he created routes, bribed authorities and made illegal border crossings an everyday part of his business.

"We want to tell the new generation who the few Colombians were that dared to defy the boss but died in the attempt," Uribe said.

For the producer, "it's surprising that the country has managed to survive and that it still has the will to grow and go on working. That's why it's important to tell the story from the victims' point of view."

The point is that Colombia must not forget that Escobar ordered the murder of judges, journalists, ministers and managed to checkmate four presidents by infiltrating enough strata of the government and society to defy the world, Uribe said.

The TV production is based on an in-depth investigation as well as the book "La Parábola de Pablo," written by Medellín's ex-Mayor Alonso Salazar.

The actors' wardrobes are carefully chosen and even the wig used by actor Andres Parra, who brilliantly plays the role of Pablo Escobar, was ordered from specialists overseas.

Each episode cost around \$150,000 to make, a higher budget than is usually available for Colombian television productions.

The outdoor locations are in the cities of Bogota and Medellin, the latter being the home of the immense drug cartel that Escobar founded, as well as in the eastern llanos and Miami.

Besides Andres Parra in the lead role, the cast features Angie Cepeda in the role of Virginia Vallejo, the great television celebrity and the drug lord's mistress, Nicolas Montero who plays Luis Carlos Galan, and Cecilia Nava in the part of Escobar's wife and the mother of his three children.

Also in the series are German Quintero as El Espectador editor Guillermo Cano, Ernesto Benjumea as Rodrigo Lara Bonilla, the Justice minister who was murdered, and Carlos Mariño as alias "Popeye", Escobar's henchman who planted more than 200 bombs in Colombia. EFE.

[HTTP://WWW.SEMANA.COM/OPINION/ARTICULO/SE-CONVERTIRA-PABLO-ESCOBAR-BUENO/258664-3](http://www.semana.com/opinion/articulo/se-convertira-pablo-escobar-bueno/258664-3)

2012/05/29 00:00

¿Se convertirá Pablo Escobar en bueno?

Por ARMANDO NEIRA

Por: Armando Neira. Al final de la publicitada serie de televisión, ¿Qué imagen quedará entre los colombianos del capo del narcotráfico?

El actor Andrés Parra personifica al capo Pablo Emilio Escobar Gaviria en la nueva serie del Canal Caracol. *Foto: Archivo SEMANA*

En televisión, ser bueno no da rating.¹³² A ningún libretista se le ocurriría, por ejemplo, ir a un canal privado a presentar un proyecto con la vida de San Francisco de Asís, José Gregorio Hernández (el santo) o del Señor caído de Monserrate, para citar algunos ejemplos de personajes que al tener miles de seguidores podrían generar una vasta audiencia. En cambio los malos venden, seducen, atrapan.¹³³

El fenómeno se traslada al séptimo arte. Sea el crítico que sea, siempre que da una lista con las cinco mejores películas de la historia incluye la saga de El Padrino. El film narra la violenta vida de Don Vito Corleone, jefe de una de las cinco familias que controlan con puño de hierro la mafia

¹³² Op televisie krijg je geen hoge kijkcijfers door goed te zijn. Vertaling: Eveline Vente 21/07/2016

¹³³ In tegenstelling, de slechterikken verkopen, verleiden en vangen je. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016.

de la Cosa Nostra en la Nueva York de los años 40. Sus hijos siguieron su perverso ejemplo. Pero ¿quién no se emocionó con las acciones de Marlon Brando (Don Vito) o del estupendo Al Pacino (Michael) o el carismático James Caan (Sonny)?

Este lunes se inició en Colombia la serie 'Pablo Escobar El Patrón del mal'. **Y en esta línea de que los malos tienen gran aceptación arrasó en el rating, con registros históricos. Sin embargo, ahora para sus creadores –Juana Uribe y Camilo Cano– vienen varios retos: mantener la tensión dramática, continuar la altísima exigencia técnica y actoral mostrada en las primeras escenas y mostrarle a Colombia quién era en realidad el jefe del Cartel de Medellín.**¹³⁴ En varias entrevistas ellos han insistido en que ese es uno de sus objetivos no sólo para aportarle a la historia del país, sino porque en sus casos particulares ambos fueron víctimas directas de la demencia de este hombre.

Pero ¿lo lograrán? El riesgo de fallar está latente.¹³⁵ Aunque sea políticamente incorrecto decirlo, Pablo Escobar gozó de una enorme aceptación en muchos sectores de la sociedad. Tanto, que pudo edificar su temible imperio militar y económico por las condiciones morales, culturales y sociales de la Colombia de los años 70 a los 90 del siglo pasado. Dos de sus gatilleros eran Carlos Castaño y 'Don Berna' quienes luego aglutinarían a las bandas de sicarios en las Autodefensas Unidas de Colombia (AUC), y que también iniciarían su macabra expansión con la mirada complaciente de muchos.

Conocer la barbarie es esencial para construir una sociedad mejor. Sin embargo, hasta ahora los intentos en televisión han terminado en un resultado distinto al que manifestaron sus creadores cuando los presentaron: 'El cartel de los sapos', 'El Capo', 'Sin tetas no hay paraíso', 'Las muñecas de la mafia', son algunas de las series en las que, al final, el público quedó encantado con sus personajes.¹³⁶ Incluso se apropió de sus gestos y lenguaje para incorporarlo al divertimento cotidiano. Un ejemplo: 'El Cabo' (Robinson Díaz) y 'Guadaña' (Julián Arango) en la vida real descuartizaban gente pero terminaron de simpáticos personajes de La Luciérnaga en donde

¹³⁴ En in lijn hiermee dat de slechterikken zeer geaccepteerd zijn, blijkt uit de rating, met historische cijfers. Desalniettemin, voor de makers – Juana Uribe en Camilo Cano – komen nu verschillende doelen: de dramatische spanning vasthouden, doorgaan met de uitstekende technische uitvoering en acteerwerk dat te zien is geweest in de eerste scènes en aan Colombia laten zien wie nu werkelijk de baas van de Medellín-kartel was. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016.

¹³⁵ Maar, zullen ze dat bereiken? Het risico te falen is aanwezig. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016.

¹³⁶ Het is essentieel de gruwelijkheden te kenen om een betere maatschappij op te bouwen. Desalniettemin, tot nu toe zijn de pogingen op televisie uitgelopen op een andere resultaat dan van te voren de bedoeling was toen de makers hun programma presenteerden: 'El cartel de los sapos', 'El capo', 'Sin tetas no hay paraíso', 'Las muñecas de la mafia', zijn een aantal van de serie waarbij uiteindelijk het publiek verrukt was van de personages. Vertaling: Eveline Vente, 21-07-2016

hacían reír mucho. Los dos casos recientes en que la televisión se la ha jugado por llevar a escena las hazañas de los buenos han sido 'Héroes de Acero' y 'Los Infiltrados'. En ambos, el rating terminó por aniquilarlos.

En Pablo Escobar el patrón del mal, los creadores tienen la convicción de que el público no será seducido por el 'Patrón' ni mucho menos habrá siquiera una remota posibilidad de construirle una apología. ¿Por qué? Porque –argumentan ellos– la serie abunda en el contexto, en el rigor y, sobre todo, porque las víctimas son también protagonistas: Luis Carlos Galán, don Guillermo Cano, Rodrigo Lara, entre otros.¹³⁷ Pero ¿podrán estos personajes en la ficción ganarle la batalla a Escobar por conquistar al público? ¿Tendrán tanto carisma con la cámara Nicolás Montero, Germán Quintero y Ernesto Benjumea, que representan a estas tres figuras sacrificadas, como lo tiene Andrés Parra, que hace de bandido? ¿Con quién se identificará más la audiencia? Con estos tres hombres fieles, enamorados de sus esposas, magníficos padres, con sólidas bases morales, honestos, trabajadores, cumplidores de la ley. ¿O con el hombre que vino de abajo y que apenas con estudios elementales se hizo multimillonario, tuvo una flotilla de aviones, desafió y puso de rodillas al Estado y además conquistó a cuanta mujer quiso, entre ellas a Angie Cepeda, una de las más deseadas en la ficción?¹³⁸

¹³⁷ In Pablo Escobar el Patrón del mal, zijn de makers ervan overtuigd dat het publiek niet verleid zal worden door el 'Patrón', en nog minder de mogelijkheid dat ze zich met hem zullen verzoenen. Waarom? Omdat, zo beargumenteren ze, de serie is rijk aan de context, de huivering, en bovendien omdat de slachtoffers ook hoofdpersonen zijn: Luis Carlos Galán, don Guillermo Cano, Rodrigo Lara, onder andere. Vertaling: Eveline Vente 17/07/2016.

¹³⁸ Met wie zal het publiek zich meer identificeren? Met deze drie trouwe mannen, verliefd op hun echtgenotes, geweldige vaders, met een stevige moraal, eerlijk, hardwerkend, uitvoerders van de wet. Of met de man die van beneden is opgeklommen met slechts de basisschool afgerond multimiljonair werd, een float aan vliegtuigjes had, de staat uitdaagde en op de knieën bracht en bovendien iedere vrouw die hij wilde kon veroveren, inclusief Angie Cepada, één van de meest gewilde in de fictie?

Bijlage 4: Uitspraken die bijdragen aan de definitie van het genre *narconovela*

I understand that the show is meant to entertain and hence the overt dramatisation of certain aspects of his life might seem necessary, but watching the Colombian version was no less fun except they got their facts right, and show Pablo for what he was - a bloodthirsty psychopath.

America loves glamour and is quite comfortable forcing the beauty standards of one society upon another.

it can be claimed that the audience lacks patience for political and social nuances of any episode and the target audience for American shows, even more so.

"Mientras que en lo social el mensaje es absolutamente nocivo: es 'vaya de una vez, enfílese en la delincuencia, que eso le da dinero muy rápido y así puede sacar a su familia de pobre'"¹³⁹

"En una telenovela lo que prima no es el rigor histórico sino el rating. Se trata de convertir esto en un producto comercial, que tiene que divertir. Y cuando el crimen divierte se banaliza"¹⁴⁰

Y casi siempre se cuentan desde el punto de vista de los malos. En el caso de Pablo Escobar, que sometió al país a un régimen de terror durante casi 20 años, la mayoría de los relatos han tenido como eje al capo.¹⁴¹

Por eso ahora, cuando se van a cumplir 20 años de la muerte de ese genio del mal, cobra un interés especial que Juana Uribe, reconocida libretista y hoy vicepresidenta de Programación del Canal Caracol, y Camilo Cano, que se dedica a proyectos de comunicación, hayan decidido contar esa historia desde otro punto de vista: el de las víctimas.¹⁴²

Ya había muchas series de televisión sobre el narcotráfico, pero ninguna representaba la versión de las víctimas. Decidimos contar, a través de la vida de Escobar, la historia de ciertos personajes -como Galán o como Cano- que tuvieron una gran importancia para el país. Las demás series han

¹³⁹ Terwijl het bericht sociaal gezien absoluut schadelijk is...: "stort je in de criminaliteit en werk je op, dit levert snel geld op en daarmee help je je familie de armoede uit". Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁴⁰ In een *telenovela* is niet het belangrijkste historisch nauwkeurigheid, maar de kijkcijfers. Het gaat erom dat het een commercieel product verandert, dat moet vermaken. En wanneer criminaliteit vermaakt wordt het gebanaliseerd. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁴¹ En bijna altijd worden ze verteld vanuit het oogpunt van de slechterik. In het geval van Pablo Escobar, die het land onderwierp aan een terrorregime gedurende bijna twintig jaar, het merendeel heeft als spil de *capo* gehad. Vertaling: Eveline Vente, op 21/07/2016.

¹⁴² En daarom nu, twintig jaar na de dood van dit genie van slechtheid, is het van speciaal belang dat Juana Uribe, erkend schrijfster en vandaag de dag Vice-President van Programmering van het kanaal Caracol, en Camilo Cano, die werkt aan communicatieprojecten, besloten hebben deze geschiedenis vanuit een ander oogpunt te vertellen: dat van de slachtoffers. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

mitificado la vida de los mafiosos y no la de unos colombianos que trabajaron y dieron la vida por tener un mejor país.¹⁴³

Llevamos tres años en este proyecto y no ha sido sencillo. Para un canal no era fácil apostarle a esta idea, pero hemos tenido todo el apoyo de Caracol. Esta es una historia de ficción que se basa en la realidad que narra La parábola de Pablo y va a tocar muchas fibras. Nosotros queremos que se dé un debate sobre el pasado: no revivirlo por revivirlo. Esto hace parte de esa memoria histórica que aún no está consciente en la generación que hoy tiene 30 años. Queremos mostrar que eso se vivió y hacer un análisis de cómo fueron esos años para este país.¹⁴⁴

Pero, ¿han pensado que puede ser un riesgo? Porque la percepción general es que en televisión siempre es más atractivo contar los hechos desde el punto de vista del malo...¹⁴⁵

SEMANA: ¿No es extraño utilizar los nombres reales si se trata de una serie de ficción?¹⁴⁶

J.U.: No, porque uno necesita recursos narrativos y eso implica inventarse cosas. Yo sé que en determinada época Escobar compró la Hacienda Nápoles y hay videos que lo muestran recorriendo la región en moto. Pero sobre cómo se hizo la negociación no hay información y toca retratarlo de alguna manera.¹⁴⁷

Es una serie dramática, en la que la muerte está presente todo el tiempo.¹⁴⁸

Colombian television has dealt with the world of drug trafficking many times before.

¹⁴³ Er bestonden al veel televisieseries over drugsmokkel, maar geen één representeerde de versie van de slachtoffers. We besloten te vertellen, middels het leven van Escobar, de geschiedenis van bepaalde personen – zoals Galán of Cano – die van groot belang zijn geweest voor het land. De andere series hebben het leven van de mafiosos gemythificeerd, en niet dat van een stel Colombianen die werkten en hun leven hebben gegeven voor een beter land. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁴⁴ We zijn drie jaar bezig geweest aan dit project en het is niet makkelijk geweest. Voor een kanaal is het niet makkelijk geweest op deze serie in te zetten, maar we hebben alle steun gekregen van Caracol. Dit is een fictionele geschiedenis die zich baseert op de waarheid die La Parábola de Pablo vertelt, en die veel te weeg gaat brengen. Wij willen dat het een debat over het verleden teweegbrengt, niet zo maar herleven om te herleven. Dit maakt deel uit van het historisch geheugen dat nog niet bewust leeft onder de generatie die nu 30 jaar is. Wij willen laten zien wat men meegemaakt heeft en analyseren hoe deze jaren voor het land geweest zijn. Vertaling: Eveline Vente, 17/07/2016.

¹⁴⁵ Maar, hebben jullie eraan gedacht dat het een risico kan zijn? Want de algemene visie is dat op televisie het altijd aantrekkelijker is de gebeurtenissen te vertellen vanuit het oogpunt van de slechterik... Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁴⁶ Is het niet gek echte namen te gebruiken in een fictieve serie? Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁴⁷ Nee, want je hebt verhalende bronnen nodig en dat betekent dingen verzinnen. Ik weet dat op een bepaald moment Escobar de *hacienda Nápoles* kocht en er zijn filmpjes van hem reizend door de regio op een motor. Maar over hoe de onderhandelingen gegaan zijn is geen informatie en op één of andere manier moet het naverteld worden. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁴⁸ Het is een dramaserie, waarin de dood continue aanwezig is. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016

But Escobar: The Boss of Evil is not your run-of-the-mill soap opera.

With a cast of some 1,300, and filmed in more than 450 different locations, it is one of Caracol's most ambitious productions.

Many Colombians also seem to have adjusted their routines in order to not miss the programme, which is on every weekday night.

Though a great number of "narcoseries" have been produced in Colombia, which in some cases have extolled the drug traffickers, in this case the cartel boss is pitilessly represented as a person who started his criminal career smuggling cigarettes and stealing cemetery stones, and who rose to occupy a seat in Congress.

Each episode cost around \$150,000 to make, a higher budget than is usually available for Colombian television productions.

The outdoor locations are in the cities of Bogota and Medellin, the latter being the home of the immense drug cartel that Escobar founded, as well as in the eastern llanos and Miami.

En televisión, ser bueno no da rating.¹⁴⁹

En cambio los malos venden, seducen, atrapan.¹⁵⁰

Y en esta línea de que los malos tienen gran aceptación arrasó en el rating, con registros históricos. Sin embargo, ahora para sus creadores –Juana Uribe y Camilo Cano– vienen varios retos: mantener la tensión dramática, continuar la altísima exigencia técnica y actoral mostrada en las primeras escenas y mostrarle a Colombia quién era en realidad el jefe del Cartel de Medellín.¹⁵¹

¹⁴⁹ Op televisie krijg je geen hoge kijkcijfers door goed te zijn. Vertaling: Eveline Vente 21/07/2016

¹⁵⁰ In tegenstelling, de slechterikken verkopen, verleiden en vangen je. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016.

¹⁵¹ En in lijn hiermee dat de slechterikken zeer geaccepteerd zijn, blijkt uit de rating, met historische cijfers. Desalniettemin, voor de makers – Juana Uribe en Camilo Cano – komen nu verschillende doelen: de dramatische spanning vasthouden, doorgaan met de uitstekende technische uitvoering en acteerwerk dat te zien is geweest in de eerste scènes en aan Colombia laten zien wie nu werkelijk de baas van de Medellin-kartel was. Vertaling: Eveline Vente, 21/07/2016.

Bijlage 5: Uitspraken die bijdragen aan de interpretatie van het genre *narconovela*

Otra vez las mismas historias, parece que no tenemos más en Colombia que la violencia.¹⁵²

Que a pesar de que se quiere mostrar la historia de un narco que dejó herido al país, se observa como chispas de estética que pueden atraer a los niños a pensar que ser malo es bueno y que lo fácil es lo mejor para ganar dinero sin importar por quién pase para lograr más dinero.¹⁵³

¿Y no sería mejor que la televisión colombiana hiciera producciones de cultura? En vez de estar promocionando la violencia y maldad que causó tanto daño a este bello país.¹⁵⁴

Qué fastidio, así nunca nos quitaremos esa imagen ante el mundo de narcotraficantes, prostitutas y drogadictos.¹⁵⁵

Espero que la serie de Escobar muestre la relación de este personaje, con empresarios, políticos, militares e Iglesia.¹⁵⁶

¿Será que en Colombia no hay otro tema para hacer novelas o libretos?¹⁵⁷

Si seguimos dejando nuestra memoria en manos de RCN y Caracol, seguiremos creyendo que la guerra es una telenovela.¹⁵⁸

Lamentablemente seguimos glorificando el paradigma del narco que hace plata fácil a como dé lugar.¹⁵⁹

¹⁵² Weer dezelfde geschiedenis, het lijkt alsof Colombia niets anders heeft dan geweld. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁵³ Dat ondanks dat ze de geschiedenis van een dealer laten zien die het land gewond heeft achtergelaten, ziet men de esthetische vonken die kinderen aan kunnen trekken en laten denken dat slecht zijn goed is en dat de gemakkelijke manier geld te verdienen de beste is, zonder dat het uitmaakt op wat voor manier meer geld verdiend wordt. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁵⁴ En zou het niet beter zijn als Colombia producties zou maken over cultuur? In plaats van het geweld en de slechtheid te blijven promoten die zo veel schade veroorzaakt hebben aan dit mooie land? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁵⁵ Wat slecht, zo komen we nooit van het beeld van drugsmokkel, prostituees en verslaafden dat de wereld heeft. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁵⁶ Ik hoop dat de serie Escobar de relatie laat zien tussen dit personage en het bedrijfsleven, politiek, leger en de Kerk. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁵⁷ Zou het zijn dat Colombia geen ander motief heeft om *novelas* of boeken te maken? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁵⁸ Als we ons geheugen in handen laten van RCN en Caracol blijven we geloven dat oorlog een *telenovela* is. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁵⁹ Het moet erkend worden dat de productie onberispelijk is. Helaas blijven we het paradigma vasthouden van de drugs: het doel heiligt de middelen om snel geld te verdienen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

Preocupante e ilustrativo como se trastocan los valores de la sociedad.¹⁶⁰

Los únicos beneficiados con estas producciones son los canales privados.¹⁶¹

Qué deprimente es nuestra historia...Esas enseñanzas es lo que vamos a mostrar a las nuevas generaciones.¹⁶²

Otro programa de apología al delito, solo nos importa la plata. Los valores nos importan un comino, solo interesa el lucro.¹⁶³

Lamentablemente y muy a pesar de toda la sangre que se derramó en esa época, eso es historia. Y la historia muchos a veces la revivimos una y otra vez. De lo contrario no sería historia, la vida política, civil y militar de aquella época juega un rol importante en la actualidad porque de ella nacieron muchas organizaciones criminales y muchos políticos salpicados en su relación con Pablo. Creo que debemos dejar de alarmarnos por series como esta y más bien, cada persona analizar y comenzar por uno mismo para cambiar el país.¹⁶⁴

Yo estoy ahora estudiando en Buenos Aires y le doy gracias a Dios porque esos canales no los pasan acá. Me da pena que sigan vendiendo esa imagen cruel tan solo para llenarse los bolsillos los productores, mientras la sociedad colombiana se sigue deteriorando y nosotros, los que estamos lejos sigamos siendo tildados de narcos y ladrones.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Verontrustend en illustratief hoe de waarden van de maatschappij kwijtraken. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁶¹ De enige begunstigen met dit soort producties zijn de privékanalen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁶² Wat deprimerend is onze geschiedenis. En dit is wat we aan de toekomstige generaties laten zien? Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁶³ Weer een programma met het excuus van geweld, het enige wat ons interesseert is het geld. De waarden interesseren ons niks, het belangrijkste is de winst. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁶⁴ Helaas en ondanks al het bloed dat er gevloeid is in deze tijd, dit is geschiedenis. En de geschiedenis herleven we soms keer op keer. Wat in tegenstelling geen geschiedenis is, is de rol van de politiek, civiel en leger uit die tijd, want tegenwoordig zijn er veel criminele organisaties en dubieuze politici met relatie tot Pablo. Ik denk dat we moeten stoppen ons te alarmeren over series zoals deze, en belangrijker nog, ieder voor zich analyseren en zelf beginnen met het land te veranderen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁶⁵ Ik studeer op dit moment in Buenos Aires en ik dank God dat dit soort zenders daar niet uitgezonden worden. Het doet me verdriet te zien dat dit soort verschrikkelijke beelden nog steeds verkocht worden slechts om de zakken te vullen van de producenten, terwijl de Colombiaanse maatschappij verslechtert en wij, die ver weg zijn van het land, gestigmatiseerd worden als smokkelaars en dieven. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

"Las sociedades tienen que encontrar consensos sobre el significado del mal. Y a mí me preocupa que con muy poco rigor histórico, con mucha irresponsabilidad, en una novela se pretenda humanizar la figura de Pablo Escobar"¹⁶⁶

"Eso también les permite saltarse alegremente muchos capítulos que algunos sectores de esta sociedad quieren olvidar y no quieren tocar"¹⁶⁷

En este momento hay un buen clima para hacerlo porque ya se ha mostrado mucho la versión de los narcos. En ese sentido, Colombia es muy avanzado porque es capaz de contar su historia. México, por ejemplo, no lo ha empezado a hacer.¹⁶⁸

Nosotros no buscamos manipular la historia ni los hechos. Lo que sí tratamos es de mostrar parte de lo que se vive y cómo se vivió. Y si, al final, el televidente prefiere querer más a Escobar que a Galán, pues es decisión del televidente. Nosotros no estamos haciendo esto para que quieran a las víctimas y odien al verdugo. Estamos incluyendo otros personajes que fueron reales. No queremos que la gente solo quiera a un personaje que iba en el avión de Avianca porque murió. Queremos que entienda el drama que su familia vivió.¹⁶⁹

SEMANA: ¿La familia de Escobar dio permiso para que se hiciera la serie?¹⁷⁰

CC: No, nosotros nos basamos en La parábola de Pablo, que es una obra que no ha tenido ningún cuestionamiento. Además, es un personaje de reconocimiento nacional, que hace parte de la historia del país y no hay que pedirle permiso a nadie para retratarlo.¹⁷¹

¹⁶⁶ Maatschappijen moeten een consensus sluiten over de betekenis van "slecht". En mij baart het zorgen dat met weinig historisch nauwkeurigheid, met veel onverantwoordelijkheid, ze in een *novela* het figuur Pablo Escobar denken te kunnen te vermensen. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁶⁷ Dit staat ook toe dat sommige hoofdstukken vrolijk worden besproken, die sommige sectoren van de samenleving willen vergeten en niet aan willen raken. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁶⁸ Op dit moment is er een goed klimaat voor het te doen, omdat de versie van de smokkelaars al veel gezien is. Vanuit dit oogpunt is Colombia gegroeid, omdat het in staat is zijn geschiedenis te vertellen. Mexico is hier bijvoorbeeld nog niet aan begonnen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁶⁹ Wij zijn er niet op uit de gebeurtenissen of de geschiedenis te manipuleren. Wat we wel willen is laten zien hoe dit leeft en hoe dit beleefd is. En ja, als uiteindelijk de kijker partij kiest voor Escobar en niet voor Galán, dan is dit de keuze van de kijker. Wij doen dit niet zodat ze van de slachtoffers gaan houden en de boosdoener gaan haten. We voegen alleen andere personages toe die echt bestaan hebben. We willen niet dat de mensen van een personage gaan houden dat met Avianca vloog omdat deze dood is. We willen dat ze begrijpen wat voor drama de familie doorstaan heeft. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁷⁰ Heeft de familie van Escobar toestemming gegeven de serie te maken? Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁷¹ Nee. Wij hebben ons gebaseerd op La Parábola de Pablo, een werk dat geen enkele keer in twijfel gebracht is. Bovendien is het een nationaal erkend personage, dat onderdeel vormt van de geschiedenis van het land en er hoeft aan niemand toestemming gevraagd te worden om dat na te vertellen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

Sin embargo, a diferencia de lo que ocurre con otras grandes series televisivas, como las norteamericanas *The Wire* o *24*, ésta se sigue con incomodidad, un difuso malestar provocado por la sensación de que, a diferencia de lo que aquéllas relatan, *Escobar, el patrón del mal* no es ficción sino la descripción más o menos fidedigna de una pesadilla que padeció Colombia durante unos años que vivió no bajo el imperio de la ley sino del narcotráfico.¹⁷²

The fierce debate about the series, which began even before it started, shows how controversial a figure Escobar remains.

There are fears his rags-to-riches story could inspire a new generation of drug traffickers.

Indeed, as a self-made man who made it to Forbes magazine ranking of the world's 10 wealthiest men, Escobar embodied the ambitions and dreams of many poor Colombians.

And, by doing so, he also offered them a rationale to justify the cocaine trade.

Mr Pinillos said he believed Caracol Television's main aim in dramatising such a painful period of the country's recent history was big ratings.

But he also feels the show can help to fill in some gaps.

For director Carlos Moreno, the silence about some parts of the Escobar story is explained by the close ties the drug lord had with many politicians and businessmen.

"Modern generations don't know who Pablo Escobar was, a person who permeated the life of Colombians for 20 years," Uribe told Efe, adding that the series "does not praise" the man with the thick moustache and enough money to get practically everything he ever wanted.

According to Uribe, the series shows who Escobar really was, a man who spent an incredible amount just on all the rubber bands he needed to bundle up the wads of dollars that came from selling tons of cocaine in the United States and Europe, for which he created routes, bribed authorities and made illegal border crossings an everyday part of his business.

"We want to tell the new generation who the few Colombians were that dared to defy the boss but died in the attempt," Uribe said.

¹⁷² Desalniettemin, ondanks wat er gebeurt met de meeste grote televisieseries, zoals de Noord-Amerikaanse *the Wire* of *24*, gaat deze gepaard met een ongemakkelijkheid, een diffuus slecht gevoel veroorzaakt door de sensatie dat, ondanks wat anderen beweren, *Escobar, El Patrón del Mal* geen fictie is, maar de min of meer waarheidsgetrouwe beschrijving van de nachtmerrie die Colombia teisterde gedurende een paar jaar waarin niet de wet handhaafde, maar de drugssmokkel. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

For the producer, "it's surprising that the country has managed to survive and that it still has the will to grow and go on working. That's why it's important to tell the story from the victims' point of view."

The point is that Colombia must not forget that Escobar ordered the murder of judges, journalists, ministers and managed to checkmate four presidents by infiltrating enough strata of the government and society to defy the world, Uribe said.

Pero ¿lo lograrán? El riesgo de fallar está latente.¹⁷³

Conocer la barbarie es esencial para construir una sociedad mejor. Sin embargo, hasta ahora los intentos en televisión han terminado en un resultado distinto al que manifestaron sus creadores cuando los presentaron: 'El cartel de los sapos', 'El Capo', 'Sin tetas no hay paraíso', 'Las muñecas de la mafia', son algunas de las series en las que, al final, el público quedó encantado con sus personajes.¹⁷⁴

En Pablo Escobar el patrón del mal, los creadores tienen la convicción de que el público no será seducido por el 'Patrón' ni mucho menos habrá siquiera una remota posibilidad de construirle una apología. ¿Por qué? Porque –argumentan ellos- la serie abunda en el contexto, en el rigor y, sobre todo, porque las víctimas son también protagonistas: Luis Carlos Galán, don Guillermo Cano, Rodrigo Lara, entre otros.¹⁷⁵

¿Con quién se identificará más la audiencia? Con estos tres hombres fieles, enamorados de sus esposas, magníficos padres, con sólidas bases morales, honestos, trabajadores, cumplidores de la ley. ¿O con el hombre que vino de abajo y que apenas con estudios elementales se hizo multimillonario, tuvo una flotilla de aviones, desafió y puso de rodillas al Estado y además conquistó a cuanta mujer quiso, entre ellas a Angie Cepeda, una de las más deseadas en la ficción?¹⁷⁶

¹⁷³ Maar, zullen ze dat bereiken? Het risico te falen is aanwezig. Vertaling: Eveine Vente, 21/07/2016.

¹⁷⁴ Het is essentieel de gruwelijkheden te kenen om een betere maatschappij op te bouwen. Desalniettemin, tot nu toe zijn de pogingen op televisie uitgelopen op een andere resultaat dan van te voren de bedoeling was toen de makers hun programma presenteerden: 'El cartel de los sapos', 'El capo', 'Sin tetas no hay paraíso', 'Las muñecas de la mafia', zijn een aantal van de serie waarbij uiteindelijk het publiek verrukt was van de personages. Vertaling: Eveline Vente, 21-07-2016

¹⁷⁵ In Pablo Escobar el Patrón del mal, zijn de makers ervan overtuigd dat het publiek niet verleid zal worden door el 'Patrón', en nog minder de mogelijkheid dat ze zich met hem zullen verzoenen. Waarom? Omdat, zo beargumenteren ze, de serie is rijk aan de context, de huivering, en bovendien omdat de slachtoffers ook hoofdpersonen zijn: Luis Carlos Galán, don Guillermo Cano, Rodrigo Lara, onder andere.

¹⁷⁶ Met wie zal het publiek zich meer identificeren? Met deze drie trouwe mannen, verliefd op hun echtgenotes, geweldige vaders, met een stevige moraal, eerlijk, hardwerkend, uitvoerders van de wet. Of met de man die van beneden is opgeklommen met slechts de basisschool afgerond multimiljonair werd, een float

Bijlage 6: Uitspraken die bijdragen aan de evaluatie van het genre *narconovela*

Por cierto, ¿qué le pareció la serie?

La serie es buena, la hicieron con mucho esfuerzo y les salió bien. ¿Pero quiénes hacen la serie? Unas víctimas de **Pablo Escobar**, unos familiares del doctor Luis Carlos Galán, y del director del diario El Espectador, don Guillermo Cano. Ellos tratan de montar el mito que **Pablo Escobar** era muy valiente, líder. Y después muestran que la mamá le pega en la cara, ¿a qué líder su mamá le pega en la cara? ¡Por Dios santo, bendito! El Patrón era respeto, usted le pega en la cara y se encabrona.¹⁷⁷

¿Usted cómo se vio representado?

Yo soy rápido, hiperactivo, alegre, y el actor muy pasivo. Respeto el trabajo del actor, pero no me representó.¹⁷⁸

So at the end of the day, as entertaining and dramatic Narcos was, I liked Pablo Escobar : patrón del mal better for the simple reason that it paints a more authentic picture of the narco-trafficking situation in Colombia. The makers of the show are people who were directly affected by the chain of political assassinations of the time, and have created the show with a responsibility to show the public and the generations to come the dark period Colombia actually went through.

El éxito de este año.¹⁷⁹

Muy buena producción.¹⁸⁰

Como siempre, este país vende todo lo relacionado con narconovelas, prepagos y drogas.¹⁸¹

aan vliegtuigjes had, de staat uitdaagde en op de knieën bracht en bovendien iedere vrouw die hij wilde kon veroveren, inclusief Angie Cepada, één van de meest gewilde in de fictie?

¹⁷⁷ Zeker. Wat vond u van de serie? De serie is goed. Ze hebben er veel moeite in gestopt en dat is goed gelukt. Maar wie maken de serie? Slachtoffers van Pablo Escobar, familieleden van doctor Luis Carlos Galán, en van de directeur van de krant *El Espectador*, Don Guillermo Cano. Zij proberen de mythe te monteren dat Pablo Escobar erg dapper was, een leider. En daarna laten ze zien hoe zijn moeder hem in het gezicht slaat, welke leider laat zich in het gezicht slaan door zijn moeder? In Godsnaam, gezegend! De *Patrón* was respect, u slaat hem in het gezicht en hij irriteerde zich. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

¹⁷⁸ Hoe zag u uzelf vertegenwoordigd in de serie? Ik ben snel, hieperactief, vrolijk, en de acteur erg passief. Ik waardeer het werk van de acteur, maar hij representeerde mij niet. Vertaling Eveline Vente, 04/07/2016

¹⁷⁹ Het succes van dit jaar. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁸⁰ Erg goede productie. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁸¹ Zoals altijd, dit land verkoopt alles dat te maken heeft met narconovelas, *prepagos* en drugs. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

Con esta frase, resumo todo: "La televisión es el primer sistema verdaderamente democrático, el primero accesible para todo el mundo y completamente gobernado por lo que quiere la gente. Lo terrible es, precisamente, lo que quiere la gente": Clive Barker.¹⁸²

Una superproducción

Debe reconocerse que la producción es impecable.¹⁸³

Como documental de la historia negra de nuestro país, me parece bien, lo que no me gusta es que lo vuelvan novela.¹⁸⁴

No me gustó, vivo en Envigado y qué manera volver a recordar momentos tan dolorosos para la ciudad y el país, como que queremos vivir del pasado y encima mostrar a los delincuentes como héroes, eso no está bien.¹⁸⁵

Lo que dice Nicolás Montero es muy cierto, hay que ver que los paracos y la parapolítica es la herencia del narcotráfico que permeó la política y a través de las autodefensas consolidó un poder político enorme.¹⁸⁶

Excelente producción. Felicitaciones.¹⁸⁷

Llegar a la casa por la noche, prender el televisor y ver la cara de este señor, pues me parece un insulto, es una bofetada¹⁸⁸

Para Lara, la decisión de capitalizar la historia de Escobar sólo puede entenderse como un triunfo de su legado: "es más importante el lucro, ganarse tres pesos que la conciencia nacional", le dice a BBC Mundo.¹⁸⁹

¹⁸² Deze zin vat alles samen: "televisie is het eerste systeem dat daadwerkelijk democratisch is, het eerste toegankelijk voor de hele wereld en volledig bestuurd door wat de mensen willen. Het verschrikkelijke is, precies dat wat de mensen willen": Clive Barker. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁸³ Het moet erkend worden dat de productie onberispelijk is. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁸⁴ Als documentaire over de zwarte geschiedenis lijkt het me goed. Wat ik leuk vind is dat ze er een *novela* van maken. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁸⁵ IK vond het niks. Ik woon in Envigado en wat is dit voor manier waarop pijnlijke momenten worden herinnerd voor de stad en het land, alsof we willen leven in het verleden en bovendien criminelen als helden afbeelden, dat is niet goed. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁸⁶ Wat Nicolás Montero zegt is zeker waar, je moet kijken hoe de *paracos* en de parapolitiek zijn de erfgenamen van de drugsmokkel die zijn doorgedrongen in de politiek en door middel van zelfverdediging enorme politieke macht verkregen hebben. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁸⁷ Uitstekende productie. Felicitaties. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁸⁸ 's Avonds thuis komen, de tv aanzetten en het gezicht van deze meneer zien, dat lijkt me een belediging, dat is een klap. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

¹⁸⁹ Voor Lara, de keuze om de geschiedenis van Escobar te kapitaliseren is alleen te begrijpen als een triomf van zijn nalatenschap: "winst is belangrijker, het verdienen van drie pesos, dan het nationale bewustzijn" zegt hij tegen BBC Mundo. Vertaling: Eveline Vente 17-07-2016.

Cuando uno ha estado del lado de las víctimas y ve las series de televisión que se han hecho sobre los narcos en Colombia -y no es mi propósito hacer un juicio de valor-, uno ve que han mostrado la parte atractiva y, de cierta forma, han convertido a estos personajes en unos héroes. Y, al frente de ellos, sus oponentes son dibujados como "el periodista" o "el ministro", pero no con la dimensión que se merecen.¹⁹⁰

Pues la verdad no sé si haya o no. Creo que se debe mostrar lo que pasó para nunca volver atrás. Esta época significó un cambio fundamental en la historia del país y en el modo de actuar de la sociedad colombiana. Por eso nos parecía importante mostrar este producto y, al final, ver si logramos o no entender nuestra identidad.¹⁹¹

Yo quiero que la gente entienda que en esa época se hizo mucho daño y que se perdió un capital humano muy importante para el país. Y si el día de mañana la familia de Escobar quiere salir y contar su propia historia, yo creo que también sería importante.

La serie de la televisión colombiana *Escobar, el patrón del mal* ha tenido mucho éxito en su país de origen y no cabe duda que lo tendrá en todos los lugares donde se exhiba. Está muy bien hecha, escrita y dirigida, y Andrés Parra, el actor que encarna al famoso narcotraficante Pablo Emilio Escobar Gaviria, lo hace con enorme talento.¹⁹²

But in a country that is still waging a painful and bloody war against the cocaine trade, not everybody approves of giving a drug lord such top billing.

¹⁹⁰ Wanneer iemand aan de zijde heeft geleefd van de slachtoffers, en de series op tv ziet die gemaakt zijn over de smokkelaars van Colombia – en het is niet mijn doel een waardeoordeel te vellen – zie je dat ze slechts de aantrekkelijke kant laten zien en op zekere manier deze karakters als helden proberen neer te zetten. En, tegenover hen worden hun tegenstanders afgebeeld als “de journalist” of “de minister”, maar niet met de dimensie die ze toebehoort. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁹¹ Ik weet niet of de waarheid bestaat. Ik denk dat je moet laten zien wat er gebeurd is, om nooit meer terug te keren. Deze periode betekende een fundamentele verandering in de geschiedenis van het land en in de manier van doen van de Colombiaanse maatschappij. Daarom leek het ons belangrijk dit product te laten zien en, uiteindelijk, te kijken of we onze identiteit begrijpen. Vertaling: Eveline Vente, op 04/07/2016.

¹⁹² De Colombiaanse televisieserie *Escobar, el Patrón del Mal* heeft veel succes gehad in het land waar het vandaan kwam en er is geen twijfel dat het dat ook zal hebben in andere landen waar het zal worden uitgezonden. Hij is goed gemaakt, geschreven en gedirigeerd, en Andres Parra, de acteur die incarneert in de bekende drugssmokkelaar Pablo Emilio Escobar Gaviria, doet dat met enorm talent. Vertaling: Eveline Vente 21/07/2016.